ውል ሳቭ ር (ጸውል ው) ባሚተርስ ላዋትፔ ሕ

ሁለተኞ ክሞለ ፔምህርፔ

ባ ፦ ፔ ካሳ (ጺሳራ) አጸዌወል

አዘጋጅ

ኤሊያስ ያህያ

ውል ሳቭ ር (ጸውል ው) ባሚተርስ ላዋትፔ ሕ

ሁለተቾ ክሥለ ፔምህርፔ

ባ ፡ ፔ ካሳ (ጺሳራ) አጸዌወል

ማው

ኽ

መቅታም----------1

ምዕራዎ አትታ፡-ስለ ፡ ፔ አቭት ኖ----------2

1.1. ባ ፡ ፔ ዓቭት ኖ----------2

1.1.1. ልኽ ባሆት ፡ ኖ----------2

ሀ. ባተረሱ ፡ ኖ----------2

ለ. ወተዋፔ ባሚተርስ ፡ ፔ----------3

1.1.2. ባሕለ ፡ ፔ----------3

1.1.3. ባ ፡ ፔ ዓቭት ኖ በኢፔተእቨ ባሥፎሕ ብሔር ሕ ----------3

ሀ. ልኽ ባሆት ፡ ኖ----------3

ለ. ባሕለ ፡ ፔ----------4

መልመ I ----------6

ምዕራዎ ሁለፔ፡- ባ ፡ ፔ ካሳ (ጺሳራ) አጸዌወል ሥርዓፔ----------8

2.1. ልኽ ባሆት ፡ ኖ ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔ----------8

2.1.1. ባተመዛዘት (ባተመኃ ነ ት) ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔ----------8

I. ተ ሠ ፈውት ፡ ቱ ጸመታረሱ በዋፔ ወተ ችፀረበፔ አቋም (ሁት) መመለሰ------9

II. በምፔክ ስለመካስ----------9

III. ለ. ፖ ቭኖል ባችፀረውት ኅ ቅም በማመዛዘት ስለመካስ----------9

✶ለአካል ፡ ፔ ለሞፔ አተ ካሳ አጸዌወል----------9

I.ለአካል ፡ ፔ ካሳ አጸዌወል----------10

1. ባተቀኃሪ ሠራተቾ አካል ፡ ፔ----------10

ሀ. ባተረሰውት ባ ፡ ፔ መነ ት ማ ዘብ----------11

ለ. ፡ ቱ በተረሰ ፈዜ ባሠራተቾው ቢ (ተሞዝ)----------11

ሐ. ባሠራተቾው በሥራ ላቭ ባሚቆቭበፔ ታሜ----------11

2. ባራሱት ሥራ በመስራፔ ባሚተ ተር ሰው ----------12
3. ሥራ በመሥራፔ ላብ ቨልክረ ሰው ላብ ባተረሰ ባአካል ፡ ፔ----------12

II. ባሞፔ አተ

2.1.2. ባማብመኃ ነት ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔ
I. ተበ ብ ጎ ዌፔ
II. ርፔዕት መሠረፔ በማታረ ካሳ ባሚወስክበፔ ልብ ሁት
ሀ. ታር ፈቱ ጎ ዌፔ መሆትት ባለማወቅ ባተረሰ ፡ ፔ
ለ. በበላብ ፔዕዛዝ ምክንቨፔ ባሚወሄም ጎ ዌፔ
ሐ. ብተርሳል ተብሎ ሊ ስብ ባማብኖል ፡ ፔ
መ. ስለ ምፔ አስ ሪትፔ
ሠ. አስወላ ፈ ሁት
ረ. ባተቀኃሪ ሠራተቾ ሐላዋትፔ
2.2. *ለሕሊ ፡ ፔ ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔ*
2.3. *በሌላ አኳ ት ባመካስ ሥርዓፔ*
I. ባተወሰተውት ት ር (ዕቃ) ሰለመመለስ
II. በዓብትቱ ስለመተካፔ
III. ስለክብር ስለመልካም ዝ
IV. ማስጎ ትቀቂቨዎኖ (ባማ ታ ፔዕዛዝ)
መልመ II
ምዕራዎ ሦስፔ:-ባካሳ (ጺሳራ) ክዎቨ ባሚጎ ባቅበፔ ክስ አቀራረብ
3.1. *በካሳ ክዎቨ ክስ ተጸራካሪ ወ ኖ*
3.1.1. ጸሳሸ ማት ቱው?
ሀ. ባተ ሠ ፈው (ባተበ ብ) ወራሾኖ
ለ. ጸተ ሠ ፈው (ተበ ብ) ላብ ትዘብ ባሚጎ ብቁ ሰዎኖ
3.1.2. ተጸሳሸ ማት ቱው?
ሀ. ባመት ስፔ ባለሥልኃ ፔት በተመለጸተ
ለ. መት ስ ዊ መሥሪቨ ቤ ኖ (ተቋማፔ) በተመለጸተ ባሚቀርብ ክስ
ሐ. ብዙ ሰዎኖ ተጸሳሸ ስለሚሆትብፔ ሁት

3.2. ባካሳ ክምሽ ክስ ማቅረቢቨ ፈዜ ባቭ ባፖ አቀራረብ

3.2.1. ክስ ባሚቀርብበፔ ፈዜ

3.2.2. ቭ ባፖ ስለሚባልበፔ ምክንቨ ኖ

3.3. ባካሳ ክምሽ ባሚነ ባቅበፔት ክስ ት ቭቀርብ ስለማታረ

3.3.1. ባካሳ ክምሽ ባሚነ ባቅበፔት ክስ በስምምነፔ ስለማስቀረፔ

ሀ. ፦ ቱ ጸመታረሱ አሰቀታሞ መስማማፔ

ለ. ፦ ቱ ጸተረሰ ብ ላ ሰለሚተረ ስምምነፔ

3.3.2. በወት ል ፦ ቭ (ክስ) ባካሳ ክምሽ ባሚነ ባቀበፔ ክሰ ቨላ ው ትባዮፔ መልመ III.

በምርታ ቤፔ ውሳኔ ቨ ገዙ ባካሳ ክስ ፦ ቫኖ

1. ፦ ቭ አትታ
2. ፦ ቭ ሁለፔ
3. ፦ ቭ ሦስፔ
4. ፦ ቭ አራፔ
5. ፦ ቭ አምስፔ
6. ፦ ቭ ስታስፔ
7. ፦ ቭ ሰባፔ
8. ፦ ቭ ስምንፔ

ክሥለ ፔምህርፔ ሁለፔ

ባ ፡ ፔ ካሣ (ጺሣራ) አጸዌወል

መቅታም

በክሥለ ፔምህርፔ አትታ በኢፔቮእቨ ሕ ጸውል ው ስለሚተርሱ ሐላዋት ኖ ምት ባሐላዋትፔ አብት ናት ተመልክተ ል። በዚህ ክሥለ ፔምህርፔ ተ ሞ ፡ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ወብም ተ ፦ ፈው በሕ ፡ ባተቀመነ ምት መሥፔሔ አለው በሚል በሕ ፡ ባተቀመነ፡ፔ ባ ፡ ፔ ዓብት ኖ ተዛማ መሥፔሔሥኖ ው ትመለጸ ለት።

ብህ ክሥለ ፔምህርፔ በሶስፔ ዋ ዋ ክሥሎኖ ወብም ምዕራዐ ኖ ባተጸወለ ሲሆት በመ መሪበው ምዕራሥ ስለ ፡ ፔ ዓብት ኖ ባምትመለጸፔ ሲሆት በሁለተቾው ምዕራሥ ስለ ፡ ፔ ካሣ (ጺሳራ) አጸዌወል አሠራሩ ባካሳውት መነ ት (ልክ) በተመለጸተ ሲሆት፣ ብኽውም በሕ ፡ ባተቀመነ፡ ባካሳ ዓብት ኖ ስለ ካሳ ክሥቨ ልክ ባአሰላል ሥርዓፔ ባምትመለጸተው ብሆ ል።

በሶስተቾ ምዕራሥ ስለ ካሳ ክሥቨ ክስ በሕ ፡ ባተቀመነ፡ ሥርዓ ናት ትቲ ባክስ ማቅረቢቨ ባ ዚዜ ተብ፣ ለተረሰው ፡ ፔ ጸአትታ በላብ ሰሥኖ በተ ነል በ ራ ሐላዋ ሰለሚሆትብፔ ሁት ፣ተ ፦ ፈ ቨለው መብፔ ለሌላ ሶስተቾ ወ ት ባሚቨተስላልሥባፔ ሥርዓፔ ወዘተ... በዚህ ክሥል ባምትመለጸ ው ብሆ ል።

ስለ ካሳ ባክሥቨ መነ ት አሰላል በተመለጸተ በ ቨት ትቱ ባ ፡ ፔ ዓብትፔ ባሚወሰትውት ካሳ በሕ ፡ በዝርዝር ማስቀመነ ባሚናል አብተለም። ስለሆትም በዚህ ዘርሥ ውነ፡ ማ ባለሞቨ ለመሆት ተ ባ ባሆት ፡ ባናት በሥ/ቤፔ መዛ በፔ ባተወሰት ፡ ባናት በመመርመር በመተ ፔ ብዙ መሥራፔ ቨስወል ል።

ብህት ክሥለ ፔምህርፔ ተሳ ዋሥኖ (ስልኃኣኖ) ሲቨነ ቅቁ፣

⇨ ጸውል ው በሚተርሱ ፡ ኖ ተ ቢውት መሥፔሔ (Remedies) ማመልጸፔ ብኖግሉ፣

⇨ ለተረሰ ፡ ፔ ተመኃኃፖ ባካሳ መጎትት ለመወሰት ተ ቢውት ባምርመራ ባአሰላል ሥርዓ ኖት ባመጸተል ብቃፔ ቭ ራ ዋል፣

⇨ ስለ ካሳ ክምቭ ክስ በሕ ፡ ባተቀመጎ፡ ሥርዓ ኖ ባመጸተል ብቃፔ ቭ ራ ዋል።

ምዕራም አትታ

ስለ ፡ ፔ ዓቭት ኖ

1.1 ባ ፡ ፔ ዓቭት ኖ

፡ ኖ ልኽ ባሆት ፡ ኖ ባሕሊ ፡ ፔ በሚል ቭጸዌወላሉ።

1.1.1፡- ልኽ ባሆት ፡ ኖ (Material Damage)

፡ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ጸሚተርስበፔ ፡ ኖ አትቱ፣ ባተ ፦ ፂውት ትብረፔ ወቭም ባ ትዘብ ጎ ቅም በቀጎ ባሚመለጸፔ ሊሆት ቭናላል። ቭህም ማለፔ ፡ ቱ በቀጎ ትብረቱ ላቭ ባተረስ ጸሆት በ ፡ ፔ ምክትቨፔ ትብረቱ ሙሉ በሙሉ ወቭም በጸወል ጸጎ ቅም ው ጸሆት ቭኽው ትብረፔ ቨለውት ዋ ባሚመለጸፔ ሲሆት ፣ ወቭም አትታ ሰው በተረሰበፔ ባአካል ፡ ፔ ሳቢቨ ለሕክም ቨወኃ ወ ወ ወቭም በተረሰበፔ ፡ ፔ ሳቢቨ ሥራ ባለመስራቱ ቨኃ ው ቢ ወተዋፔ ሊቨኃ ባሚናለውትም ቭ ምራል። ትተሸሂህ ዓቭትፔ ፡ ኖ በሕ ፡ ልኽ ፡ ኖ ባሚባሉፔ ው።

ልኽ ባሆት ፡ ኖ ባተረሱ ፡ ኖ ወቭም ወተዋፔ ሊተርሱ ባሚናሉ ፡ ኖ ተብለው ቭጸወላሉ።

ሀ. ባተረሱ ፡ ኖ፡-(Present Material Damage)

ቭህ ማለፔ ፡ ፔ በመታረሱ በተ ፦ ፂው ላቭ በ ር ጎ ፖትፔ ባተረሰውት ባ ትዘብ ጸሳራ ለማመልጸፔ ትው። ለምሳሌ፡- አትታ ባአካል ፡ ፔ ባተረሰበፔ ሰው ለሕክም ቨወኃ ው ወ ትዘዚሁም ባትብረፔ ፡ ፔ ባተረሰበፔ ሰው በ ፡ ቱ ምክትቨፔ ባትብረቱ ዋ መቀትስ ወቭም ሙሉ ለሙሉ ዋ ማኃፔ ፡ ፔ ሊሆት ቭናላል።

ስለዚህ አትታ ተ ፦ ፂ በአካሉ ላቭ ለተረሰበፔ ፡ ፔ ለሕክም 500 (አምስፔ መ ብር) ወ ካተር 500 መ ብር ባተረሰ ፡ ፔ ትው። ትዘዚሁም አትታ ትብረፔ

ለምሳሌ መጺ ላቭ ጸምተኞ ባ ፔ አተ በመታረሱ ጸ ቱ በዋፔ 40.000 (አርባ ሺህ ብር) ዋ ባክራፔ መጺ ጸ ቱ ብ ላ ዋ ዋ 25.000 (ሃቩ አምስፔ ሺህ ብር) ጸሆት በባለትብረቱ ላቭ ባ15.000 (አስራ አምስፔ ሺህ ብር) ፔ ተርሶበ ል ማለፔ ትው። በተ ማሪም አትታ በቀት ሥራ በመተ ር ላቭ ባሚ ፖ ሰው በአካሉ ላቭ ፔ ተርሶበፔ ለተወሰት ጊዜ ለምሳሌ ለ10 ቀት ሥራ መስራፔ ካልኖሸ ባ10 ቀት ቢ ተቋር በ ል ማለፔ ትው። ስለሆት በቀት ባሚቩ ገቧው ቢ ተስል ለምሳሌ ባቀት ቢው 15 ብር ጸሆት በ10 ቀት 150 ብር ቢ አ ል ማለፔ ትው። ቭህም ባተረሰ ፔ ፔ ቭባላል።

ለ. ወተዋፔ ባሚተርስ ፔ ፔ (Future Damage)

በ ፔ ምክትቨፔ ተ ቈ ጊው ለወተዋቱ ባሚቨኃው ወቭም ባሚቨወኃው ወ ት ባሚመለጸፔ ትው። ለምሳሌ፣ አትታ ሾወር በተረሰበፔ ፔ ፔ ሳቢቨ ሽባ ጸሆት ትተቀታሞው ሠር ቢ ባማ ገቼ ታል ባለውም ሊባል ቭኖላል ስለሆትም ጸ ቱ በዋፔ ቨ ፖ ባክረውት ቢ ለወተዋቱ ቨኃ ስለሚሆት ወተዋፔ ባሚተርስ ልኽ ፔ ተርሶበፔል ቭባላል። በሌላ ምሳሌ፣ አትታ ፔ ፔ ባተረሰበፔ ሰው በ ፔ ቱ ምክትቨፔ ለወተዋቱም ዘላቂ ባሆት ሕክም ቨስወል ዋል ተብሎ በሕክም ባለሞቨዎኖ ጸተረ ጎ ለወተዋቱ ለሕክም ወ ማውኃ ቱ ባማቭቀር ሐቅ ቭሆ ል። ስለሆትም ወተዋፔ ባሚተርስ ልኽ ፔ ተርሶበ ል ማለፔ ትው።

1.1.2፡- ባሕሊ ፔ ፔ (Moral Damage)

ባሕሊ ፔ ፔ ባተ ቈ ጊውት ባ ትዘብ ጎ ቅም ወቭም ጺሱት ባሚ ቈ ሳቭሆት ባተ ቈ ጊውት ባስሜፔ መ ቈ ፔ ጸ ትዛቤ ባሚቨስ ባ ትው። ቭኸውት በ ፔ ቱ ምክትቨፔ በተ ቈ ጊው ባተረሰው ባስሜፔ መ ቈ ፔ፣ ሐዘት፣ ሐዎረፔ ወዘተ... መ ቈ ቱት መሠረፔ በማታረ ትተ ፔ ቱ ዓቭኽፔ ተረ ባሕሊ ፔ ፔ ካሳ ሊጸወለው ቭኖላል።

ለምሳሌ፡- በአትታ ሰው ላቭ ባአካል ፔ ፔ በመታረሱ በ ትዘብ ረ ታ ጸሚተርስበፔ ፔ ፔ ማለፔም ጸ ልኽ ፔ ፔ በተ ማሪ አካሉ በመ ጎተሱ፣ በሰውትቱ ላቭ ትባሪ ባሆት ምልክፔ (ነ ባሳ) በመቅረቱ ወዘተ...ስሜፔ መ ቈ ቱ ባማቭቀር ትው። ቭህት ባስሜፔ መ ቈ ፔ በ ትዘብ ለማስላፔ አስ ሪ ወቭም ባማቭኖል ቢሆትም ፔ ቱት ለማስ ስ ወቭም ለማቃለል በሕ ፔ በተቀመነ ው መሠረፔ ባሕሊ ፔ ፔ ካሳ በ ትዘብ ሊጸወለው ቭኖላል።

1.1.3፡- ባ ፡ ፔ ዓቨት ኖ በኢፒብኤቨ ባዎፔሐ ብሔር ሕ

ሀ. ልኽ ባሆት ፡ ኖ

በኢፒብኤቨ ባዎፔሐ ብሔር ሕ ጸቁ.2090 ስክ 2104 ታት ኌኖ ስለ ልኽ ባሆት ፡ ኖ ተመልክ ል።

⇨ ልኽ ባሆት ፡ ኖ ባተ ፦ ፡ው ትዘብ ኽክ ጎ ቅም በቀጎ ባሚ ፦ቱ በመሆት ለ ፡ ቱ ተጎ ቨቂ ባሆቱው ወ ት ለተ ፦ ው ተመዛዛፖ ካሳ (ጺሳራ) ሊጸወለው ትተሚ ባ በቁ.2090 ተተት ቿል።

⇨ ትተዚሁም ባተረሰት ፡ ፔ አስመልክ ለ ፡ ቱ ተጎ ቨቂ ባሆቱው ሰው ለተ ፦ ፡ው ባሚጸዎለው ካሳ ጸተረሰው ፡ ፔ ር ጹል መሆት ትተሚ ባው በቁ.2091 ተመልክ ል።

⇨ ለወተዋፔ ሊተርስ ስለሚኖል ፡ ፔ በተመለጸተም ፡ ቱ ስጺተርስ (ት ፡ወኸም) መጎ በቅ ሳቨስወል ሊተርስ ቨኖኳል ተብሎ ባሚ መተው ፡ ፔ ባተረ ጎ ሲሆት ለ ፡ ቱ ሐላዋ ባሆቱው ወ ት ለተ ፦ ፡ው ካሳ ባመክወል ቲ ት ለበፔ ቁ.2092 ቨስ ትዘባል።

ባተረሰ ልኽ ፡ ፔ ወቨም ወተዋፔ ሊተርስ ባሚኖል ፡ ፔ በተመለጸተ ተ ፦ ፡ው ኢትሹራትስ መ ባቱ ወቨም በ ፡ ቱ ምክትቨፔ መ ሪቨ መቀበሉ ለተረስበፔ ፡ ፔ ካሳ ባመጎ ባቅ መብቱት ትተማቨስቀርበፔ ቁ.2093 ቁ.2094 ቨስረ ሉ።

በኢፒብኤቨ ባዎፔሐ ብሔር ሕ በልብ ሁት ባተቀመጎ ውሌላው ባ ፡ ፔ ዓቨትፔ ባመብፔ መተወርት ባሚመለጸፔ ሲሆት፣ ባተበ ብ መብፔ በመተወሩ ምክትቨፔ ባተረስ ፡ ፔ ወቨም ወተዋፔ ሊተርስ ባሚኖል ልኽ ፡ ፔ ባቨ ርም ለተትቡ ብኖ ለመብፔ መተወሩ ሐላዋ ባሆቱው ሰው ባ ፡ ፔ ካሳ ት ፡ጸዎል ሊወሰት ትተሚኖል ባዎ/ብሔር ሕ ቁ.2104 ቨመለክ ል።

ለ. ባሕሊ ፡ ፔ

ስለ ሕሊ ፡ ፔ በዎፔሐ ብሔር ሕ ፡ ጸቁ.2105 ስጸ 2117 ታት ኌኖ ላቨ ተመልክ ል።

ለሕለ ፡ ፔ ካሳ ባሚጸወለው በሕ ፡ በ ልኽ ለተመለጸቱ ባ ፡ ኖ ዓቭት ኖ ብኖ መሆችት ባም/ብ/ሕ ቁ. 2105 ቨስረ ል። ችዚህም፣

⇨ ስቦ በሌላው ሰው ላቭ ፡ ፔ ት ፈተርስበፔ በተተረ ፈዜ አጎ ዋው ለተ ፦ ፈው ባሕለ ፡ ፔ ካሳ ት ፈጸምል ሊወሰትበፔ ትተሚኖል በቁ2106 ተተት ቻል።

⇨ በቁ.2107 ትተተ ለኘው አትታ ሰው በሌላ ሰው ሰውችፔ ላቭ አስቀቨሚ ወቭም ባሚቨስጎላ መጎዐ ባመካፔ ተ ባር ባወኸመ ትዘየት አጎ ዋው ለተ ፦ ፈው ባሕለ ፡ ፔ ት ፈጸምለው ሊወስት ቭናላል።

⇨ ለሕ ተቃራቲ በሆት መት ታ ባአትታ ሰው ችቻፔ ማ ታ ባታር ቱ ወኞሚ ለተ ፦ ፈው ባሕለ ፡ ፔ ካሳ ት ፈጸምለው ሊወሰትበፔ ትተሚኖል በቁ.2108 ተተት ቻል።

⇨ ባስም ማጎ ዊፔ ወቭም ባስታብ ተ ባር ጎ ዊፔ ወኞሚ ለተ ፦ ፈው ባሕለ ፡ ፔ ካሳ ት ፈጸምለው ሊወሰት ባሚኖለው፣በቁ.2109 ጸትዑስ ቁ.ሀ-ረ ባተመለጸቱፔ ባስታብ ወቭም ባስም ማጎ ዊፔ ጎ ዊ ኖ ሆችው ሲ ገፑ ብኖ ችው።

⇨ ባባል ሚስፔት መብ ኖ ባመታወር ጎ ዊፔ፣አጎ ዋው ለተ ፦ ፈው ባሕለ ካሳ ት ፈጸምለው ሊቨስወስትበፔ ትተሚኖል በቁ.2110 ተመልክ ል፣

⇨ ል ት በመትነ ቅ ተ ባር በወት ል ተጸሶ ባተቀኃ ሰው ል ለተትነ ቀበፔ ሰው ትኃ ቂው ባሕለ ፡ ፔ ካሳ ሊጸምል ትተ ሚኖል በቁ.2111 ተተት ቻል።

⇨ ባትብረፔ መብፔት በተመለጸተ፣ ባለትብረቱ ወቭም ባትብረቱ ባለቭዞ ባሆት ሰው ትብረቱ ት ቭችሳ በ ልኽ አስ ውቆ ቨለ በ ወቭም በቭዞ ው ባሚ ገፑ ው ትብረፔ ባተወሰተብፔ ትዘየት ወቭም በቭዞ ው በቤቱ ባተ ባበፔ ትዘየት ባታር ፈቱ ወኞሚ ለባለ ትብረቱ ባሕለ ፡ ፔ ካሳ ት ፈጸምለው ሊወሰትበፔ ትተሚኖል በቁ.2112 ተተት ቻል።

⇨ ባአካል ፡ ፔ ለተረሰበፔ ሰው አጎ ዋው ባሕለ ፡ ፔ ካሳ ት ፈጸምለው ሊወሰትበፔ ትተሚኖል በቁ.2113 ባተመለጸተ ሲሆት ፣ ትተዚሁም ቭህ ፡ ፔ ባተረሰበፔ ሰው ባሞተ ጸሆት ለዘመቱ ባሕለ ካሳ ት ፈጸወለው ሊወሰት ትተሚኖል ተተት ቻል።

⇨ ሴፔት በመታወር ወቭም ለክብረ ትኽኽ ተቃራቲ በሆት ተ ባር በወት ል ተጸሶ ባተቀጎ ወት ለኞ (አጎ ዋ) ለተተወረኖው ሴፔ ባሕለ ፡ ፔ ካሳ ት ፈጸምላፔ ሊወስት ቭናላል፣ ትተዚሁም ለሴቲቱ ባል ወቭም በሐቭል ለተ ሠሠኖው

ል ረታ ዘመ ኖ አጎዋው ባሕሊ ፦ ፔ ካሳ ት ፈጾምል ሊወስክፔ ትተሚኖል በቁ.2114 ተመልክ ል።

⇨ በሚስፔ ላቭ ባአካል ፦ ፔ በመታረሱ በፔ ር በጾል ሚስቲቱ ለባሏ ባምፔሰጎው ጎቅም ወቭም ተስ ት ፈቀስ ባተተረ ጸሆት ለባል ባሕሊ ፦ ፔ ካሳ አጎዋው ት ፈጾምለው ሊወስት ቭኖሻል። ቭህ ሁቴ ሚስፔ ለተረሰባፔ ፦ ፔ ሊጸወላፔ ጾሚኖለው ባሕሊ ፦ ፔ ካሳ ባተለባ ቴው። በም/ብ/ሕ ፦ ቁ.2115 ተተት ቻል።

መልመ I

ቭህ መልመ ተሳ ዋምኖክሕ ፦ ባተመለጸቱፔት ባ ፦ ፔ ዓቭት ኖ ባመለባፔ ብቃፔ ለመ ም ም ቭረ ል ተብሎ ባቀረበ ሲሆት ፣ ትተዚሁም በሕ ፦ ባተመለጸቱፔት ታት ኌዎኖ አትታትፔ ልብትፔ፣ባታት ኌዎኖት ዓላማ ብ ጸኢ.ዉ ፈሪ ሕ መት ስፔ ጸሴ ኖ መብፔ አትኟር በማችሟር ባታት ኌዎቷት መልዕክፔ ባአወኟም ወስት ለማወቅ ቭረ ል በሚል ባተዘ መልመ ቴው።

⇨መልመ ው በ ል ወቭም በቡተት ውቭቭፔ ሊተረ በፔ ቭኖሻል።

1. ጸዚህ ቀጎሎ በተመለጸቱፔ ክስተ ኖ (ሁቴ ዎኖ) በ ቨት ትቱ ባ ፦ ቱት ዓቭትፔ አመልክፔ፣

I. አትታ ባካሳ ፦ ቭ ክስ ባቀረበለፔ ዎ/ቤፔ ፦ ብት መርምሮ በሰጎው ውሳቴ ለ ፦ ቱ ሐላዋ ባሆቴው ሰው ለተ ፦ ፈው ካሳ ት ፈጾምል ሲወስት ጸውሳቴ ቀት ብ ላም ላሉፔ ፈዜቨፔ ካሳ ት ፈጾወል ውሳቴው ባሚ ልኽ ጸሆት ዎ/ቤቱ ለውሳቴው መሠረፔ ባተረ ው ባ ፦ ፔ ዓቭትፔ----------
---------::

II. አ «ሀ»ባተባለው ለሰብ በማት አለብፖትፔ በመቅሳፔ ሆትብሎ በአ «ለ» ኮፔ ላቭ አሲታ በማዎሰስ ኮቱ ሙሉ በሙሉ ጸጎቅም ው ት ፈሆት ካተረ አ «ለ»ካሳ ት ፈጾወለው ለመጎባቅ መሠረፔ ባሚቨተርቿ ው ባ ፦ ፔ ዓቭት ኖት ጎቀስ----------::

III. አትታ በሹዎር ሞቨ (ሥራ) በመተ ተር በወር 600 ብር ቢ ቨ ፖ ባቅረ ሰው በተረሰበፔ ፦ ፔ ምክትቨፔ በሹዎር ሥራ መቀጎል ባለመኖሉ በሌላ ባሥራ ዘርዎ ለመሰማራፔ ባ ታ ሆ በፔ በአ ፈሱ ባሥራ ዘርዎ በወር 450

ብር ብኖ ቢ ቨ ቾል፣ባተረሰበፔ ባ ፡ ፔ ዓቨትፔ፡----------
----------::

IV. አ «ሀ»ባ ፦ረቤቱት ባአ «ለ» በኃ ም ባሚወ ፔት ውሻ ሆትብሎ በመጺ ጸ ተሰበፔ፣

- *ሉ «ለ» ባሕሊ ፡ ፔ ካሳ መነ ባቅ ቨናላል? ባ ፡ ፔ ካሳስ? ለምት?*

2. ባሥ/ብሔር ሕ ፦ት ታት ኈሥኖ ባሚመለጸቱ ኅ ቨቁሥኖ፡-

I. በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2107 2113 መካጸል ቨለውት አትታትፔ ልብትፔ አብራራ፣

II. በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2114 ላቨ«ለተተወረኖው ሴፔ በሕሊ በተል

ካሳ ስም በርፔዕ ካሳ ለመቁረኅ» ቨናላል በሚል ባተተት ው

በወት ል ሕ ፡ ቁ.621 ላቨ አት ፣ፔ ሴፔ አትታት ወትታ አስ ታ

ጸ ርሷ ር ባ ብረ ሥ ትባቨፔ ት ፣ወቭም ቨተረ ኖ ጸሆት

በ ስራፔ ትተምፔቀኃ ጸተተት ው ር ሲ ቨ ቨህ ወትታ

በሥ/ብሔር ሕ ፡ ቁ.2114 ባተመለጸተውት ባሕሊ ፡ ፔ ካሳ ለመነ ባቅ

ቨናላል? አብራራ?

III. በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2110 ባባል ሚስፔ መብ ኖ ባሚባሉፔት ኅ ቀስ፣

4 በሥ/ብሄር ሕ ቁ 2115 በሚስፔ ላቨ ባአካል ፡ ፔ በመታረሱ ባል ጸህሊ ፡ ፔ ካሳ ሊነ ቨቅ ትተሚኖል ተመልክ ል ባል ላቨ ባአካል ፡ ፔ በመታረሱ ሚስፔ ባህሊ ፡ ፔ ካሳ ባመነ ባቅ መብ ትቲፔ ቨ ቨል?

ምዕራፍ ሁለቼ

ባ ፦ ቼ ካሳ (ጺሳራ) አጸዌወል ሥርዓቼ

ጸውል ው ሐላዋትቼ (ተነ ቨቂትቼ) ሊቨመነ፦ ባሚኖሉቼት ባ ፦ ቼ አቨት ኖ ተመልክተ ል። ቀነ ሎ ለ ፦ ታ ሐላዋ ባሆትው ወ ት ለተ ፦ ፲ው ካሳ ባሚጸወልበቼ ሥርዓቼት በሚመለጸቼ በ ፦ ቼ አቨት ኖ በመጸዌወል ባካሳ አጸዌወል ሥርዓ ኖት ትመለጸ ለት።

2.1፡- ልኽ ለሆት ፦ ኖ ባካሳ አጸዌወል ሥርዓቼ

(Modes and Extent of Compensation For Material Damage)

ልኽ ባሆት ፦ ኖት ባተረሰ ፦ ቼ ወቨም ወተዋቼ ባሚተርስ ፦ ቼ በሚል ጸዌዎለት አቨተ ዋል። ልኽ ባሆት ፦ ኖ ባካሳ አጸዌወል ሥርዓቼ ሁለቼ መሰረ ዊ መርሆዎኖት (ተኽቦኖት) ባሚጸተል ኽው።

ባመ መሪቨው ተመዛዛፖ (ተመኃኃፖ) ባካሳ አጸዌወል ሥርዓቼ ሲሆት ቨኽውም በ ፦ ቱ ተ ፲ ባሆትወ ት ጸ ፦ ቱ በዋቼ ወተ ኽረበቼ ሁት ት ፲መለስ ማታረ ፣ ለተረሰበቼ ፦ ቼ በምቼጸ ባ ኽዘብ ካሳ ት ፲ጸወለው ባማታረ ወቨም ሊ ፖ ቨኖል ባኽረውት ኅ ቅም (ፔርፆ) በማመዛዘት ባሚጸወል ባካሳ ዓቨት ኖ ተብለው ሊቀመነ፦ ቨኖሏል።

ሁለተቾው ተኽብ ባማቨመኃ ነ ት ባካሳ፣ አጸዌወል ሥርአቼ ሲሆት ቨኽውም ባተ ፲ ፲ውት ኅ ዌቼ በማ ዘብ በርዕቼ ባሚጸወለውት ባሚቨነ ቃልል ኽው።

2.1.1፡- ባተመዛዘት (ባተመኃ ነ ት) ባካሳ አጸዌወል ሥርአቼ

(The Equivalence Rule)

ቨህ ባካሳ አጸዌወል ሥርአቼ በተለቨ ልኽ ለሆት ፦ ኖ ባካሳ አጸዌወል በኃም ነ ቃሚ ኽው። ባምቼሐ ብሔር ሕ ቁ 2091 ታት ፣ት ስትመለጸቼ ለተረሰው ፦ ቼ ሐላዋ ሆ ባተ ገፀው ሰው ለተ ፲ው ባሚጸምለው ካሳ በተ ፲ው ላቨ ጸተረሰው ፦ ቼ ር ጹል ሆ መመዛዘት ት ለበቼ ቨመለክ ል። ስለሆትም በተ ፲ው ላቨ ባተረሰው ባ ፦ ቼ መነ ት መ ወቅ ቨ ርበ ል ።

በተ ፲ው ላቨ ባተረሰውት ባ ፦ ቼ መነ ት በሚጸተሉቼ መት ኖ (ሥል ኖ) መመርመር ቨኖሏል።

I. **ተ ሙ ኗውት ኑ ቱ ጸመታረሱ በዋፔ ወተ ኽረበፔ አቋም (ሁቴ) መመለስ** (Reinstatement)**:-**

በዚህ መት ታ (ስልፔ) ተ ሙ ኗውት ለመካስ ባተ ሙ ኗውት ጸ ኑ ቱ በዋፔ ባኽረው ሁቴ ማወቅ ቨስወል ል። ለምሳሌ:- በተ ሙ ኗው መጺ ላቨ ኑ ፔ ተርሶ ጸሆት መጺ ው ት ኗነ ትለፔ ማታረ ፣ መጺ ው ሙሉ በሙሉ ወታሞ (ነ ሥ) ጸሆት ለተ ሙ ኗው አትታ አቨትፔ ባሆት ሌላ መጺ ት ኗቨ ፖ በማታረ መካስ ሲሆት ቨህም ባተረሰት ኑ ፔ ሙሉ በሙሉ ለማስወ ታ ቨረ ል። አትታ አትታ ኗዜ ተ ሞ ተ ሙ ኗው ባተረሰበፔት ኑ ፔ ለምሳሌ:- በመጺ ላቨ ባተረሰውት ኑ ፔ ብትመለጸፔ ተ ሙ ኗው በራሱ ወ መጺ ውት ሊቨስነ ት ወቨም ሙሉ በሙሉ ወታሞ (ነ ሥ) ጸሆትም በሌላ መጺ በራሱ ወ ተክ ጸሆት ለ ኑ ቱ ሐላዋ ባሆትው ወ ት ተ ሙ ኗው ቨወኃ ውት ሙሉ ወ ት ኗተካለፔ ሊወሰት ቨናላል።

II. **በምፔክ ስለመካስ** (Exchange Value)

በተ ሙ ኗው ላቨ በተረሰበፔ ኑ ፔ ምክትቨፔ ባትብረቱ ዋ ት ኗቀትስ ባተተረ ጸሆት ለ ኑ ቱ ሐላዋ ባሆትው ወ ት ልብትቱት ት ኗጸዎል በማታረ ባመካስ መት ታ ትው። በዚህ ሥልፔ ካሳ ለማስጸዎል ባትብረቱት ጸ ኑ ቱ በዋፔ ባኽረውት ባ በቨ ዋ ማረ ጎ ቨስወል ል። በሌላ ሁቴ ተ ሞ በ ኑ ቱ ምክትቨፔ ዋ ው ት ኗቀትስ ባሆትው ባትብረቱ ባጺራቨ ዋ ጸሆት ቨኽው ጸ ትዛቤ ተወስ ካሳውት ማስላፔ ቨስወል ል። ለሁለተቾው ሁቴ ጎ ሩ ምሳሌ ሊሆት ባሚናስው በመሬፔ ቨዞ ላቨ ባሚተርስ ኑ ፔ ትው። በኢፔቦእቨ መሬፔ ባማቨሸጎ ባማቨለወጎ በመሆት ለመሬፔ ባ በቨ ባለውም። ስለሆትም ባመሬፔ ቨዞ ማጸራባፔ ስለሚናል ቨኸው ባጺራቨ ዋ ካሳውት ለማስላፔ መሠረፔ ቨሆ ል።

III. **ሊ ፖ ቨናል ባኽረው ጎ ቅም በማመዛዘት ስለመካስ** (Utility Value)

በተ ሙ ኗው ላቨ ባተረሰው ኑ ፔ ፔርዎ ወቨም ጎ ቅም በማ ገቼ መብፔ ላቨ ሲሆት ለምሳሌ:- በት ታ ሥራ ተ ቢ ቨልሆት ባት ታ ውታታር ምክትቨፔ ባተረስ ኑ ፔ ጸሆትተ ሙ ኗው ቨኃ ው ፔርዎ ተመዛዝ ካሳ ት ኗጸወለው ቨወሰ ል።

✶ለአካል ኑ ፔ ለሞፔ አተ ካሳ አጸዌወል

ባተመዛዘት (ባተመኃ ነ ት) ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔት በሚመለጸፔ በአካል ኑ ፔ በሞፔ አተ ባካሳ አጸዌወልት ማባቱ ጸተ ባ ሁቴ ዎኖ አትቼ ተ ቢ ስለሚሆት ትተሚጸተለው ቀርቢል።

I. ለአካል ጉ ፔ ካሳ አጸዌወል

በሰው አካል ላብ ለሚተርስ ጉ ፔ ተመኃኃፖ ካሳ ማስላፔ አስ ሪ ችው። ባሰው ል አካል በ በቪ ዋ ባሚተመት ባለመሆት በአትታ ሰው አካል ላብ ባሚተርሰውት ጉ ፔ በ ትዘብ አስል ማስቀመጎ አስ ሪ ወብም ባማብኖል ብሆ ል። ባሆት ሆት በሰው ል በአትታ ባአካል ክምል ወብም ክምሎኖ ጉ ፔ በተረሰ ጊዜ ሊጸወለው ባሚኖሰውት ካሳ ለመወስት ጉ ፔ ባተረሰበፔ ባአካል ክምል ለተ ሠ ጊው ቢ ማ ገቼ ቨለው ጎ ቀሜ ጸ ትዛቤ በማስ ባፔ በአካሉ ላብ በተረሰበፔ ጉ ፔ ምክትቨፔ ቨወኃ ውት ወብም ወተዋፔ ሊቨኃ ው ባሚኖሰውት ቢ (ጎ ቅም) በማስላፔ ለ ጉ ቱ ሐላዋ ባሆችው ወ ት ለተ ሠ ጊው ካሳ ት ጊጸምለው ሊወስት ብኖሳል።

ስለሆችም ካሳውት ለማስላፔ ተ ሠ ጊው ባተሰማራበፔ ባሥራ ዓብትፔ፣ ማለፔም ባተ ሠ ጊው ተቀኃሪ ሠራተኞ መሆት ፣ ባራሱት ሥራ ሠር ባሚተ ተር (Self – Employed) መሆት ፣ ባተ ሠ ጊው ሥራ አጎ ወብም ሥራ ቨልክረው መሆት ጸ ምፔ ውስጎ ብ ጉ ፔ ባተረሰበፔ ባአካል ክምል ጸ ቢው አትኞ ቨለውት አስተዋኸ ማመዘዘት ብጎ ብቃል።

1. ባተቀኃሪ ሠራተኞ አካል ጉ ፔ፡-

አትታ ተቀጎሮ ባሚስራ ሠራተኞ በአካሉ ላብ ጉ ፔ ጸተረሰበፔ በ ጉ ቱ ምክትቨፔ ባሚቨኃ ው ጎ ቅም ሊ ር ብኖሳል። ጉ ቱ ባተረሰበፔ ተቀጎሮ ጸሚሰራው ሥራ ር ባተ ገፑበሆት ጊዜ ማለፔም በሥራው ምክትቨፔ ባተረሰ ባአካል ጉ ፔ ጸሆት ስለ ካሳ አጸዌወሉም ሁቴ ጸአሰሪ ሠራተኞ ሕ አትኞ ባሚ ብ ብሆ ል። ትር ት ባተረሰበፔ ጉ ፔ ጸሥራው ር በማብ ፖ መልጹ ጸሆት ጸውል ው ስለሚተርስ ሐላዋትፔ በሚመለጸተው ሕ መሠረፔ ባሚሸወት ብሆ ል።

በተቀኃሪ ሠራተኞ ላብ ባተረሰው ባአካል ጉ ፔ ጊዚቨዊ ጉ ፔ ጸሆት በ ጉ ቱ ምክትቨፔ ለተወሰት ጊዜ ሥራ ባለመስራቱ ቨኃ ው ቢ ለ ጉ ፔ ካሳው ስሌፔ መሠረፔ ሆ ብኸው ት ጊጸወለው ብወስ ል።

በተቀኃሪ ሠራተኞ ላብ ባተረሰው ባአካል ጉ ፔ ቋሚ ባሆት ጸ ጉ ቱ በዋፔ ብስራ ባክረው ሥራ ለዘለቄ ው መስራፔ ባማብኖል መሆት ጸተረ ጎ ት ወተዋፔ ባሚተርስ ጉ ፔ ተስል ባ ጉ ፔ ካሳ ት ጊጸምለው ብወስትለ ል። ቋሚ ባሆት

ባአካል ጉ ፔ በተረሰ ጊዜ ባወተዋፔ ባ ጉ ፔ ካሳት ለመወስት ባሚጸተሉፔት መት ኖ (ስል ኛ) መጸተል ቨስወል ል።

ሀ. <u>ባተረሰውት ባ ፡ ፔ መን ት ማ ዘብ</u>፡-

ባተረሰበፔ ባአካል ፡ ፔ ባሠራተቾው ባመሥራፔ ኖሎፔ ሙሉ በሙሉ ሊቨሳኃው ወቨም በጾዋል ሊቨሳኃው ቨናግል። ቨህም ማለፔ ፡ ቱ ባተረሰበፔ ባአካል ክምል ሠራተቾው ቨስራ ጾክረው ባሥራ ዓቨትፔ (ባሥራ ዘርም) አትቫር ቨለው ኀቀሜ ወሳፖመሆት ሊዘት አቨ ባም። <u>ለምሳሌ</u>፡- በ ኃ ፔ ላቨ ባተረሰ ፡ ፔ ለአትታ ባሕ ኀበቃ ቨለው ኀቀሜ ለአትታ ቨዘ ስፔ ቨለው ኀቃሜ ጾምተቾ ልብትፔ ቨለው ትው። ለ ቨዘ ሲፔ ትተሙሉ ፡ ፔ ሊወሰታ ባሚኖል ሲሆት ለኀበቃው ት ጾምል ፡ ፔ ብኖ ተተር ሞ ሊወሰታ ቨናግል። ባሕክም ባለሞቨዎኖ በሰው ል አካል ላቨ ባተረሰት ፡ ፔ በተመለጾተ ፡ ቱ ባተረሰበፔት ባአካል ክምል ጾኀቅላላው አካሉ ቨለውት ታርሻ በመ ቾ በማስላፔ ሞቨዊ ማስረ ቨሰኃሉ። <u>ለምሳሌ</u> በአትታ ባ ኃ ፔ ላቨ ባተረሰ ፡ ፔ (ባኃ ፔ መቆረኀ) ጾኀቅላላው አካል አሥር በመ (10%) ባሚል ሊሆት ቨናግል። ሆ ም ቨህ ባሐጺም ማስረ ጾተ ሞ ፡ ው ሞቨ (ሥራ) አትቫር ባሚቨስጾፔለውት ፡ ፔ ወቨም ባመሥራፔ ኖሎ ባሚ ልኽ አቨተሰም። ጾላቨ በተኀቀሰው ምሳሌ በ ቨዘ ሲፔ ላቨ ባተረሰ ባ ኃ ፔ መቆረኀ ፡ ፔ ባ ቨዘ ሲ ት ባወተዋፔ በ ቨዘ ሲፔትፔ ባመሥራፔ ኖሎፔ መ በመ ባቀቨስ ትው ሊባል ቨናግል።

ለ. <u>፡ ቱ በተረሰ ፡ዜ ባሠራተቾው ቢ ወቨም ተሞዝ</u>፡-

በሠራተቾው ላቨ ባተረሰው ባአካል ፡ ፔ ሠራተቾውት ለተወሰት ፡ዜ ጾሥራ ቨስተቿ ለው ጾሆትም ወቨም ሙሉ በሙሉ (ለወተዋቱ) ሥራውት ጾመሰራፔ ቨስተቿ ለው ጾሆትም ፡ ቱት ለማስላፔ በ ፡ ቱ ወቅፔ ቨ ፖ ባትክረው ቢ (ተሞዝ) ባ ፡ ፔ ካሳውት ለማስላፔ መሠረፔ ቨሆ ል።

ሐ. <u>ባሠራተቾው በሥራ ላቨ ባሚቆቨበፔ ታሜ</u>፡-

ወተዋፔ ባሚተርስ ፡ ፔት ለማስላፔ በ ፡ ቱ ወቅፔ ሠራተቾው ቨለው ታሜ መሠረፔ በማታረ ወተዋፔ በሥራ ላቨ ባሚቆቨበፔ ቀሪ ታሜ ጾ ምፔ መወሰታ ቨ ርበ ል።

2. <u>ባራሱት ሥራ በመስራፔ ባሚተ ተር ሰው</u>፡- <u>(Self –Employed)</u>

ተቀኀሮ ሳቨሆት ባራሱት ባሆትት ሥራ በመስራፔ ባሚተ ተር ሰው ላቨ ባአካል ፡ ፔ በተረሰበፔ ፡ዜ ባ ፡ ፔ ካሳውት ማስላፔ ጾተቀኃሪ ሠራተቾ አትቫር ሊጾብታ ቨናግል።

ስለሆነም ባ ለሰቡት ባዓመፔ ቢ ለመት ስፔ ጾሚጾምለው ብር ወቭም በሌላ ሁት በማኃራፔ ባዓመፔ ቢውት መሠረፔ በማታረ ትተ ፡ ቱ ዓቭትፔ ካሳውት ማስላፔ ቨስወል ል።

3. ሥራ በመስራፔ ላቭ ቨልክበረ ሰው ላቭ ባተረሰ ባአካል ፡ ፔ

አትታ ሰው በተለቨብ ምክንቨ ኖ ሥራ ላቭሰራ ቭናግል፣ ለመሥራፔ ባለመወለ ፣ ባሚመጎት ሥራ ባለማ ገፔ ወቭም አልዐ አልዐ ብኖ በሥራ ላቭ ባመቆባፔ ሌላም ሊጎቀስ ቭናግል። በ ትዘዚህ ዓቭትፔ ሰው ላቭ በአካሉ ፡ ፔ በመታረሱ ቨኃው ቢ ወቭም ወዛዋፔ ሊቨኃው ባሚናለውት ቢ ለማስላፔ መሠረፔ ሊሆት ባሚኖል ተ ባ ትር ማ ገፔ ቨስ ራል። ስለሆነም በዎፎሐ ብሔር ሕ ቁ.2102 መሠረፔ ርፔዕት መሠረፔ በማታረ ኣኖ ምክንቨ ዊ ባሆትባ ፡ ፔ ካሳ ለተ ፦ ፂው ት ፂጾወለው ሊወስት ቭናግል።

II. ባሞፔ አተ (Mortal Accidents)

አትታ ሰው በተረሰበፔ አተ ምክንቨፔ ሕቭወቱት ሊቨኃ ቭናግል። በአትታ ሰው ባሞፔ አተ ሲተርስ ካሳ ባሚጾምለው ለማት ነው? ካሳው ትቲፔ ቭስላል ባሚሉፔት ትኳቦኖ በዋ ትፔ በማትሳፔ ትመለጸ ለት።

- በሞፔ አተ ካሳ ባሚጾምላ ው በዎ/ብሔር ሕ ቁ.2095 ትተተመለጸተው በሞፔ አተ ካሳ ት ፂጾወላ ው ባመጎባቅ መብፔ ቨላ ው ባሚቷ ባል ወቭም ሚስፔ ወላ ቷ ል ቷ ው። ካሳውት ባሚጎቭቁፔ በራሳ ው ስም ሲሆት ቭኽውም በመተ ተሪቨ ረ ታ ለሚተርስባ ው ፡ ፔ ነው።

- ለሞፔ አተ ው ሐላዋ ባሆነው ወ ት ባሚጾምለው ባካሳ ዓቭትፔ ለም ብ

ወቭም መተ ተሪቨ ትተሚጾወለው ጎረ መልክ ዓቭትፔ ትተሆነም

በአትቀኽ ተመልክ ል።

- በሞፔ አተ ካሳ ባመጎባቅ መብፔ ባተሰኃ ው ሰዎኖ ሌላ ቀለብ

ት ፂሰኃ ው ባሚጎቭቁፔ ዘመ ኖ ቢ ራ ውት ትኳ በሞፔ አተ ው

ምክንቨፔ ባሚ ባ ው ካሳ ባማ ገፔ መብፔ ት ላ ው ተመልክ ል።

- በዎፎሐ ብሔር ሕ ቁ.2095 (2) ላቭ ባተመለጸተው በሞፔ አተ ባሚጾወል ካሳ መልክ ዓቭትቱ ለመተ ተሪቨ ትተሚጾወል ባጎረ አጾዊወል መሆት ት ለበፔ ተተት ቷል። ሰለሆነም ዎ/ቤፔ በሞፔ አተ ምክንቨፔ ባሚጾወለውት ካሳ ለመውስት በዎ/ብ/ሕ በተለቨም ባቤተሰብ ሕ ላቭ ወቭም በተሻሻለው

ባወጪራል ባቤተሰብ ሕ ላቭ ባተመለጸተውት ባቀለብ አወሳስት ሥርዓፔ ማ ዘብ ቭነበቅበ ል።

- በዚሁም መሠረፔ በሥ/ብ/ሕ ቁ.812 ወቭም በተሻሻለው ባወጪራል ባቤተሰብ ሕ ቁ.201 ላቭ ትተተመለጸተው ቀለብ ት ሰነ ው ባሚነ ቭቅ ወ ት ሠር ለመብላፔ ወቭም አስወላ ባሆት ቢ ባማ ገቼ አቅም ባሌለው በኖ ር ላቭ ባወተቀ ትተሆት ብኖ ነው። በመሆትም በሞፔ አተ ምክነቭፔ ካሳ ት ሰነ ው ባመነባቅ መብፔ ቨለው ወ ትም ቭህትት ባማሳባፔ ወቭም ባማስረ ፔ ቲ ቭ ር ል።

- ትተዚሁም በሥ/ብሔር ሕ ቁ.813 ወቭም በተሻሻለው ባወጪራል ባቤተሰብ ሕ አትቀኽ 202 መሠረፔ ባቀለብ ተቀባብት ሁት ብኖ ሳቭሆት ባቀለብ ሰ ው ት አቅም ማመዛዘት ትተሚቨስወል በሕ ፍ ላቭ ተመልክ ል። ስለሆነም በሞፔ አተ ካሳ አጸዌወል ውሳት አሰኃኅ ላቭም ቭህትት መጸተል ቨስወል ል።

⇨ በመሠረቱ ባቀለብ አጸዌወል ሥርዓፔ በአትታ ዜ ባተወሰት ትዘብ (Lump Sum) በመክወል ባሚወኽም ሳቭሆት በባወቅቱ (Periodic) መሆትት በሥፔሐ ብሔርም ሆት በተሻሻለው ባወጪራል ባቤተሰብ ሕ ተመልክ ል። ስለሆነም ባክሥቨው መነት ባመ መር፣ ባመቀንስ ወቭም ክሥቨው ት ቋረኅ ሊወሰት ትተሚኖል በቤተሰብ ሕ ፍኖ ላቭ ተመልክ ል።

⇨ ሌላው ሊ ለሥ ባማቭ ባው መሠረ ዊ ትኅብ በሥ/ብሔር ሕ ፣ ቁ.2096 ላቭ ባተተት ው ነው። በሞፔ አተ ምክነቭፔ ካሳ ባመነባቅ መብፔ ቨላ ው በቁ.2095 ባተነቀሱፔ ብኖ ው። ሌሎኖ ሰሥኖ ምትም ትኪ ሚታ ቭረ ው ወቭም ቨስተ ታራ ው ባትበረ ቢሆትም ካሳ ባመነባቅ መብፔ ትተሌላ ው በ ልኽ ተተት ቻል። ስለሆነም በኢፔቮእቨ ሕ መሠረፔ በሞፔ አተ ምክነቭፔ ካሳ ባመነባቅ መብፔ ባተሰኃ ው በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2095 ላቭ ባተነቀሱፔ ሰሥኖ ብኖ ው።

በአነቃላቭ በሞፔ አተ ምክነቭፔ ባሚጸወል ካሳ ለሌሎኖ አተ ሥኖ ወቭም ፣ ኖ ጸሚጸወል ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔ ባተሰባ በመሆት ጸውል ው ስለሚተርስ ሐላዋትፔ ባሚመለጸቱ ባሕ ታት ኃሥኖ ብኖት በማባፔ ለመወኽም ስለማቭኖል ተዛማ ሕ ፍኖት በነ ትቃቁ ማባፔ መረ ፔት ቭነ ቭቃል።

2.1.2. ባማቭመኃኅት (Non-Equivalence) ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔ

ቭህ ባካሳ (ጺሳራ) አጸዌወል ሥርዓፔ በሕ ፦ በቁ.2091 ላቭ ለተተት ው ማለፔም «... በተበ ብ ላቭ ጸተረሰው ፦ ፔ ር ጹል ሆ መመዛዘት አለበፔ» ለሚለው አኅቃላቭ መርሕ ባተለባ (Exception) ሁቴ ዎኖ ባሚቨካፔፔ ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔ ቸው።

ባማቭመኃኅት ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔት በሁለፔ ዋ ዋ ክዎሎኖ መመተብ ቭናሏል። ቭኽውም ባተበ ብ ኅዌፔ (ባዎ/ብሔር ሕ 2098) ርፔዕ (Equity) ው።

I. ባተበ ብ ኅዌፔ

ባተበ ቭ ኅዌፔ ወቭም ባካሳ ኅቨቂው ኅዌፔ ባሚወሰቸውት ባካሳ መኅት ለመቀኽስ (ት ፥ቀትስ) ምክትቨፔ ቭሆ ል። ቭህም ማለፔ ተ ፦ ፥ው ለተረሰበፔ ፦ ፔ ባራሱ አሰተዋኾ ቨለበፔ ጸሆት ሊጸወለው ባሚኖለውት ካሳ ጸተረሰበፔ ፦ ፔ ር ባተመኃኅት ሳቭሆት ባቀኽስ ቭሆ ል።

ባዎፔሐ ብሔር ሕ ቁ.2098 ታት ኌት ስትመለጸፔ ተበ ብ ላቭ ባተረሰው ፦ ፔ ባራሱ ባተበ ብ ጸዋል ኅዌፔ አስተዋኬ ምክትቨፔ መሆት ባተረ ኅ ጸሆት ለተበ ብ ባሚጸወለው ካሳም በጸዎል ትተሚሆት በትዑስ ቁኅር አትታ ላቭ ተመልክ ል። ስለሆቸም በክዎል ካሳውት ለመወስት ባአካባቢ ሁቴ ዎኖት መሠረፔ ማታረ በተለቭም ባተበ ብት አስፔዋኾ መኅት (ባኅዌፔ መኅት) በማመዛዘት ፦ ቱት አተረሰ ባተባለው ሰው በመተብኞ ሁቴ ዎኖ ሊጸዎለው ባሚኖለው ባካሳ መኅት በመቀኽስ ሊወስት ትተሚ ባ ባዎ/ብሔር ቁ.2098 (2) ቨመለክ ል።

II. ርፔዕት መሠረፔ በማታረ ካሳ ባሚወስትበፔ ልብ ሁቴ

በርፔዕ ውሳቴ መስኅፔ ማለፔ በሕ ላቭ ባተቀመኅፔት ሁቴ ዎኖ በአ ባቡ መጸተል ሳቨስወል ሌሎኖ ቅራዊ ሁቴ ዎኖት ጸ ምፔ በማስ ባፔ ቨለ አታልዎ ሚዛ ዊ በሆት መልጹ ባሚሰኅ ውሳቴ ትተማለፔ

ሲሆት ሕ ት ቨልተጸተለ ምፔህ (Justice without law) በሚል አባባል ባሚ ለኽ ሥርዓፔ ትው ለማለፔ ቨናላል።

በኢፔቮእቨ ሕ መሠረፔ ርፔዕት መሠረፔ በማታረ አትታ ለተረስ ፡ ፔ ባሚጸወለውት ካሳ (ጺሳራ) መወሰት ባሚናሸው በሕ ፡ ባተቀመነ ሁት ምኖ ሲቨ ኅመ ትው። ሰለሆትም ኣ ኖ በሕ ፡ ባተመለጸቱፔ ሁት ምናት መሠረፔ በማታረ ለተረሰው ፡ ፔ ሐላዋ ባሆትው ወ ት ባሚጸወለው ካሳ ጸተረሰው ባ ፡ ፔ መነ ት ቨትስ ካሳ ት ፣ጸወል ለመወሰት ቨናላሉ። ርፔዕት መሠረፔ በማታረ ካሳ ባሚወሰትበፔት ሁት ምኖ ቀኅ ለት ትመልጸፔ።

ሀ. ታር ፣ቱ ኅ ዌፔ መሆትት ባለማወቅ ባተረሰ ፡ ፔ ፡- (ቁ.2099)

በም/ብሔር ሕ ቁ.2099 ላቨ ትተተመለጸተው ባሥራውት (ባታር ፣ቱት) ኅ ዌፔ ለመ መፔ ባማቨናል ሰው ሐላዋትፔ ባሚቨስጸፔል ታር ፣ፔ ወኽሞ ባተ ገፑ ትተሆት አኅ ዋው ሊጸምል ባሚ ባውት ባካሳ ልክ ኣ ኖ በርፔዕ ለመወስት ትተሚናሉ ተተት ኟል። ቨህ ሁት ሊቨ ኅም ባሚናለው ሕኻት ል ወቨም አካለ መነ ት ቨላተረስ ል ባሚወኽመው ታር ፣ፔ ወቨም አ ምሮው ባ ፦ተለ ሰው ባሚኽመው ታር ፣ፔ ሀላዋትፔት ባሚቨመኃ በሆት ፣ዜ ለተ ፦ ፣ው ባሚጸወለውት ባካሳ መነ ት ኣ ኖ ጸተረሰው ፡ ፔ በማሳስት ሊወስት ቨናላሉ።

ቨህ ጸላቨ በተመለጸተው ሁት ኣ ኖ ርፔዕት መሠረፔ በማታረ ሲወስት ባተ ፦ ፣ው በሐላዋትፔ ባሚነ ባቀውት ወ ት ባሐብፔ መነ ት ማመዛዘት ትተዚሁም በሐላዋትፔ ባሚነ ባቀውት ወ ት ካሳ በመክወሉ ሊተርስበፔ ባሚናሸውት ፡ ፔ ማመዛዘት ትተሚገባቸው የፍ/ብሔር ቁ. 2099 (2) ያመለክታል።

<u>ለምሳሌ</u>:- ፡ ፔ የደረሰበት ወገን ታዋቂ ነጋዴና በርካታ ሐብትና ንብረት ቨለው ቢሆት በሌላ በጹል ተ ሞ ካሳ ባመክወል ቲ ቨለበፔ ወ ት በቀት ሥራ ባሚተ ተር አትስተኞ ቢ ቨለው ባብዙ ቤተሰብ አስተ ተሪ ጸሆት ወቨም በተቃራኒም ምሳሌውት ብ ስቀምነ ው ርፔዕት መሠረፔ በማታረ ባሚወሰትው ካሳ በሁለቱም ሁት ምኖ ባተለቨብ ባካሳ መነ ት (ልክ) መሆትት ት ዝባለት።

ለ. <u>በበላብ ፔዕላዝ ምክትቨፔ ባሚወኽም ጎ ዌፔ (ቁ.2100)</u>

ባበ ኖ ሠራተኞ ባበላብ አለቃውት ሕ ዊ ቨልሆት ወብም ሕ ወጎ ፔዕላዝ ባወኽመ ትዛሆት ባበ ኖ ሠራተኞ ለወኽመው ሕ ወጎ ታር ፔ ሀላዋ ቸው። ሆ ም ባበ ኖ ሠራተኞ በ ሲገሊት ወብም በ ዛቋ ትፔ ተ ቢ ስሜፔ ባበላብ አለቃውት ሕ ዊ ቨልሆት ፔዕላዝ በመወኽሙ ምክትቨፔ በሌላ ሰው ላብ ለተረሰው ጉ ፔ ባሚጸምለው ካሳ ሊቀትስለፔ ብኖላል። ባበ ኖ ሠራተኞ በበላብ አለቃ ፔዕላዝ ምክትቨፔ ለወኽመው ጎ ዌፔ ለተ ሠ ፔው ባሚጸምለውት ካሳ ለመቀትስ ኣ ኖ ባመ ዘዙት ተ ቢትፔ ማትስ ማተ ጉት ማመዛዘት ት ለባ ው በሥ/ብ/ሕ ቁ.2100 ተተት ቻል።

በበላብ ፔዕላዝ ምክትቨፔ ባበ ኖ ሠራተኞ ባሚወኽመው ባጎ ዌፔ ታር ፔት በተመለጸተ ስለ ባበላብ ፔዕላዝ በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2036 ባተተት ውት መሠረ ዊ መርሕ መ ትዘብ ቨስወል ል። በሥ/ብሔር ቁ.2036 ላብ ባተመለጸተው በበላብ አለቃ በበ ኖ ሠራተኞ መካጸል ቨለው ትግቩፔ መት ስ ዊ (Public Relstionship) ማለፔም በአሰተ ተራዊ መስሪቨ ቤ ኖ ወብም በወ ተራዊ ተቋማፔ ቨለውት ባበላብ ባበ ኖ ትግቩፔ ባሚመለጸፔ ቸው። ባበ ኖ ሠራተኞ ባበላብ አለቃውት ፔዕላዝ ሕ ወጎ ትፔ ባተረ በተለብም ፔዕላዙት ባሰጎ ው ባበላብ አለቃ ፔዕላዙት ባመስጎፔ ሥልኃት ወብም ኖሎፔ ባሌለው ፔዕላዙም ሕ ወጎ ባወት ል ተ ባር መሆትት ቨወቁ ብህት ፔዕላዝ ባወኽመ ባበ ኖ ሠራተኞ ጎ ዌተኞ መሆት በሕ ጉ ተተት ቻል።

ሆ ም ት ባበ ኖ ሠራተኞ በበላብ አለቃው ት ሠወኽም ባ ዘዘውት ታር ፔ ሕ ወጎ ትፔ ቨወቀ ቢሆትም በአሰተ ተራዊ (መት ስ ዊ) ወብም በወ ተራዊ ሲገሊት ምክትቨፔ ስለተሰጎ ው ፔዕላዝ ጸበላብ አለቃው ር ለመወቨባፔ ወብም ለመጸራጸር ባማብኖል ጸሆት፣ ወብም ባበ ኖ ሠራተኞ

ጸ ዘዘው ው ሌላ ትር ለማታረ በማብኖልበፔ ሁት ውሰጎ በመሆት ባበላብ አለቃውት ሕ ወጎ ፔዕላዝ ባወኽመ ጸሆት ለታር ፔቱ ጎ ዌተኞ አብባልም። <u>ለምሳሌ፡-</u> ባበ ኖ ሠራተኞ ሕ ወጎ ታር ፔ ት ሠወኽም ሲ ዘዝ በመሳሪቨ ተ ትዛሆት (At gun point) ወብም ባ ዘዘውት ባብወኽም ጸሥራው ትዛሚባረር ጎ ብቅ ፔዕላዝ ባተሰጎ ው ጸሆት በሥ/ብሔር ሕ ቁ. 2036 መሠረፔ ባበ ኖ ሰራተኞ ለተወኽመው ታር ፔ ጎ ዌተኞ ሊሆት ትዛማብ ባ መረ ፔ ብኖላል።

ስለሆነም በፌ/ብሔር ሕ ቁ. 2100 መሠረት ባበ ኖ ሠራተኞ ባበላቭ አለቃውት ሕ ወጎ ፔዕዛዝ በመጸተል ጎ ዊፔ ወኽሞ ጸተ ዝ ባበ ኖ ሠራተኞ ለተ ሠ ፈው ባሚጸወለውት ካሳ ለመቀነስ በፔዕዛዝ ሰ ው ተቀባቭ መካጸል ባነበረው ሁኔ ምኖ ባበ ኖ ሠራተኞውት ሐሳብ (Motives) በሚ ባ መ ትዘብ ቨስወል ል።

ሐ. <u>ቭተርሳል ተብሎ ሊ ስብ ባማቭኖል ጎ ፔ ቁ.2101</u>

በመሠረቱ ለአትታ ባተረሰ ጎ ፔ መጸወል ቨለበፔ ካሳ ጸ ጎ ቱ ር ተመዛዛፖ (ተመኃ ኃ ፖ) መሆት ትተሚ ባ ልኽ ነው። ሆ ም ት በ ቨት ትቱ ሁኔ ምኖ ባተለባ ትር ሊቨ ጎ ም ቭኖል። <u>ለምሳሌ</u>፡- አትታ ለተረስ ጎ ፔ በተለመቱ ሁኔ ምኖ 1000 (አትታ ሺህ ብር) ካሳ ባሚቨስጸምል ቢሆነም ሊ ሰብ በማቭኖል አ ኃ ሚ ሁኔ ምኖ ምክነቨፔ በ ር ጎ ባተረሰው ጎ ፔ 10.000 (አሥር ሺህ ብር) ሆ ጸተ ዝ ኣ ኖ ርፔዕት መሠረፔ በማታረ ለተ ሠ ፈው ባሚጸወለውት ካሳ መቀነስ ትተሚኖሉ በፌ/ብ/ሕ ቁ.2101 (1) ላቭ ተተት ቻል። ቭህት ሁኔ በምሳሌ ማስተ ፎ ትሩት ቭበልጎ ልኽ ስለሚቨተር ው ባሚጸተለውት ምሳሌ፡- ትመልጸፔ።

✷ <u>ለምሳሌ፡-</u> አትታ ባመጺ አሸጸሪካሪ መጺ ውት መቆም በተወቀተ ቦ አ ባቡ አቁሞ ሞተሩት ካጎ ቄ ብ ላ በሩት ጸፎ ለመውረታ ሲል ጸ ሥት በጽል ባመኃ ባነበረው ረኞ ባለማስተዋሉ ባመጺ ውት በር ሲጸፎፔ ረኞው ባመጺ ው በር አጎ ብ ተርሶ ስለነበር ባመጺ ው በር ሲጸወፔ ረኞው በ ቨተረ ው ሰዓፔ (ባ ሰዓፔ) በመጺ ው በር ተመ ሰዓቱ ተሰብሮ ጸጎ ቅም ው ቢሆት፣ ትበል በአካባቢው አትታ ባ ሰዓፔ በኃ ም ውታ ባሚባለው 500 (አምስፔ መ ብር) ቢሆት፣ ሰዓቱ

ለተሰበረበፔ ተ ሠ ፈ ሊጸወለው ባሚ ባው ካሳ (ጺሳራ) ስጸ 500 ብር ሊሆት ትተሚኖል መ መፔ ቭኖላል። ሆ ም ት ቭህ ባተሰበረው ባ ሰዓፔ ለተ ሠ ፈው ጸው ሐ ር ባተላጸለፔ በልብ ፔዕዛዝ ባተሰራዋ ውም ስጸ 5000 (አምስፔ ሺህ ብር) ባሚ መፔ ነው።

በ ትዘህ ዓቭትፔ ሁኔ ለተ ሠ ፈው ባሚጸወለው ካሳ በተረሰበፔ ጎ ፔ ልክ መሆት ቭ ባዋል ጸተባለ ውሳኔው ምፔሐዊትፔ ባ ሥተለው ሊሆት ቭኖላል። ስለሆነም ካሳ ባመጸወል ቲ ቨለበፔት ባተ ሠ ፈውት

ሁት በማ ዘብ ርፔዕት መሠረፔ በማታረ ለተ ሠ ረው ባሚጸወለው ካሳ መቀንስ ተ ቢ ቭሆ ል።

በፆ/ብሔር ቁ.2101 መሠረፔ በርፔዕ ባካሳ መነ ትት መቀንስ ሆት ተብሎ ለተተረ ባጎ ዊፔ ታር ረፔ ተወኛሚትፔ ባሌለው መሆትት ባፆ/ብሔር ሕ ቁ.2101 (2) ቨመለክ ል።

መ. ስለ ምፔ አስ ራትፔ (ቁ.21020

ጎ ፔ ስለመታረሱ ባተረ ጎ ሲሆት ለተ ሠ ረው ተመዛዛፆ (ተመኃ ኃ ፆ) ካሳ ት ረጸወለው መወሰት ባሚቨጸራክር አቭሆትም። ሆ ም ት በአት ትታ ሁት ፆኖ በተ ሠ ረው ላቭ ጎ ፔ መታረሱ ባተረ ጎ ሆ ባ ጎ ቱት መነ ት ማስላፔ ት በኃ ም አስ ሪ ወቭም ባ ጎ ቱት መነ ት ማስላፔ ባማቭናልበፔ ሁት ቨ ጎ ማል። ትዘዚህ ቨለ ሁት ሲቨ ጎ ም ኣ ኖ ባትሮቷት ተራ ሁት ፆኖ ተ ሠ ረው ቨተረ ውት ጎ ትቃቁ በማመዛዘት ባ ጎ ቱት መነ ት በመ መፔ በርፔዕ ባ ጎ ፔ ካሳውት ኣ ኖ መወሰት ት ለባ ው ባፆ/ብሔር ሕ ቁ. 2102 (1) ቭተት ል።

- ት ሩት በምሳሌ፡- ትመልጸፔ፡-

✷<u>ምሳሌ</u>፡- አብተላ ባተባለ ለሰብ በ ብር ሥራ ባሚተ ተር ሲሆት ሥራውት በራሱ ጎልበፔ በመሥራፔ በዓመፔ ስጸ 20 ጽት ል ባተለቨብ ሰብሎኖት በማምረፔ ለቤተሰብ ባሚሆት ቀለብ በማስተረዊ ቀሪውት ለ በቨ በማቅረብ ስጸ 7000 (ሰባፔ ሺህ ብር) ቢ ትተሚቨ ፖ ቭ ወቃል። አብተላ በዚህ ሁት ሕቭወቱት ባሚመራ በሬ ችው ትዘዚሁም መት ስፔ በዘረ ው ባሰብል ምርፔ ኤክስቴትሽት ገፎ ራም ለመ ቀፆ በዝ ፔ ላቭ ቨለ ባአካባቢው ችዋሪ ጸሆችው አተም ባሚባል ለሰብ ር በተወነ ረ አለመ ባባፔ አተም አብተላት በቱላ በመተብተብ ባአካል ጎ ፔ

ቨተረሰበፔ ሲሆት በዚህም ምክትቨፔ አብተላ ለሁለፔ ወራፔ ጸሥራ ባተሰተጀ ለ ሲሆት በኤክስቴትሽት ገፎ ራም ለመ ቀፆ ቨተረ ው ዝ ፔ በተረሰበፔ ጎ ፔ ምክትቨፔ ሳቭሳካ ቀር ል። ትዘዚሁም አብተላ ጸተረሰበፔ ጎ ፔ ክሞ ጸሕመሙ አ ሞ ወተ ሥራው ቢመለስም አልዐ አልዐ ት ባ ብር ሥራውት ትተቀታሞው ለመሥራፔ ስለማቭናል ባቀት ሠራተቾ በመቅነ ር ቨሰራል።

ስለሆችም አብተላ በኤክስ ትሽት ገፎ ራም በመ ቀፆ ምርቱ ቢውት ለማሳተ ቨቀተው ሳቭሳካ መቅረቱ ባተረ ጎ ቢሆትም በ ር ጎ ፖትፔ ት

በኤክስ ትሽት ባመ ቀም ታሉ በመ ም ቨኃው ቢ ምት ቨህል ትተሆት ማወቅ አቨናልም። ትተዚሁም ትተቀታሞው ሥራው መሥራፔ በማቨናልበፔ ወቅፔ ባቀት ሠራተኞ በመቅነር ማስራቱ ባተረ ነ ቢሆትም በዓመፔ ወቨም በወር ለምት ቨህል ዚ ባቀት ሠራተኞ በመቅነር ሊቨስራ ትተሚናል በ ር ነ ፖሼፔ መ ር አቨናልም። ስለሆትም ሥራው ለመሥራፔ ባሚቨወኃውት ተ ማሪ ወ በ ር ነ ፖሼፔ ማወቅ አቨናልም።

ትተዚህ ዓቨትፔ ሁት ሲቨ ነም በ ር ነ ፖሼፔ ካሳውት ማስላፔ አስ ሪ ወቨም ባማቨናል ቨሆ ል። ስለሆትም በአካባቢው ሁት ምኖ በመቅሳፔ አትታ አትቲ አብተላ ቨለ በቨ በአክስ ትሽት ቢ ቀም ጸቀታሞው ምርቱ ቢው አትኞ ሊቨ ፖ ባሚናስውት ተ ማሪ ቢ በመ መፔ ባካሳ መነ ትት በርፔዕ መወሰት ተ ቢ ቨሆ ል። ለቀት ሠራተኞ ባሚቨወኃውትም ተ ማሪ ወ በአትታ ወር ውስነ ለሶስፔ ወቨም ለአምስፔ ቀት ባቀት ሠራተኞ ሊቀነር ቨናል። በሚል ምፔ በመቅሳፔ ለቀት ሠራተኞ ባሚጸወለውት ባአካባቢ ልምታ መሠረፔ በማታረ በ ምፔ ርፔዕት መሠረፔ በማታረ ባካሳውት መነ ት ማስላፔ ተ ቢ ቨሆ ል።

✷በም/ብሔር ሕ ቁ.2102 መሠረፔ በርፔዕ ካሳት መወሰት ለ ኣ ኖ ባምር ፡ ቨ ሳቨሆት ቲ (Mandatory) መሆትሞ ጸሕ ፡ ት ኽዘባለት። ሌላው በዚህ ታት ፣ ባምትረ ው ትተሌለ፡ቲ ታት ፣ምኖ ባካሳ መነ ትት ቀትሶ ባመወሰት ትር ሳቨሆት ካሳውት በ ር ነ ፖሼፔ ማስላፔ ባልተናሸበፔ ሁት ባሚወሰታ አማራ ባካሳ አወሳስት መት ታ መሆትሞ መ ኽዘብ

ቨስወል ል።

ሠ. <u>አስወላ ፣ ሁት</u> (Necessity) (<u>ቁ.2103</u>)

አትታ ሰው በሌላ ሰው ትብረፔ ላቨ ፡ ፔ ቨተረሰው በኅዊፔ አታር ፦ፔ ሳቨሆት ራሱን ለማዳን ወይም ሌላው ሰው ከጉዳት ወይም ከድንገተኛ አደጋ ለማዳን ሲል ጉዳት አድርሶ ከሆነ በዚህ ምክኒያት በንብረቱ ላይ ጉዳት ለደረሰበት ተጎጂ የሚከፈለው ካሳ ከጉዳቱ ጋር ተመዛዝኖ ሳይሆን በርፔዕ መሆን እንደሚገባው የፍ/ብሔር ሕግ ቁ. 2103 ይደነግጋል።

ስለሆነም በዚህ ድንጋጌ ርፔዕት መሰረት በማድረግ መወሰን ለዳኞች ምርጫ የተሰጠ ሳይሆን ግዴታ (Mandatiry) ነው። በመሆኑም በተ ጂው ላይ ከደረሰው የጉዳት ልክ ያነሰ ካሳ እንዲከፈል የሚወስን ይሆናል።

ረ. <u>የተቀጣሪ ሠራተኛ ሐላፊነት</u>

በፍ/ብሔር ሕግ ክቁ.2157-2159 የተመለከቱት ሁኔታዎች የመንግሥት ሠራተኛ፣ የግል ድርጅት ሠራተኛ ወይም በሌላ ተቀጥሮ የሚሰራ ሠራተኛ ሥራው በሚሰራበት ጊዜ ጥፋት ከፈፀመና በጥፋቱም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት አድርሶ ከሆነ ሠራተኛው ለተጎጂው የሚከፍለውን ካሳ በሙሉ ወይም በከፊል ቀጣሪው ድርጅት ወይም ሰው እንዲከፍል ዳኞች ሊወስኑ እንደሚችሉ በፍ/ብሔር ሕግ ቁ. 2157 (1) ላይ ተመልክቷል።

ስለሆነም አንታ ተቀጣሪ ሠራተኛ ሥራውት በሚሰራበት ወቅት በሌላ ሰው ላይ ጉዳፔ አድርሶ ከሆነ የሰራተኛውን የጥፋት ድርጊት ከባድነት ደረጃ እና ሠራተኛው የጥፋት ድርጊቱን የፈፀመው ከተሰጠው ስራ አብልጦ በመስራቱ ምክትያት መሆን አለመሆኑን በማመዛዘን ሰራተኛውን ከካሳ ክፍያ ሙሉ በሙሉ ነፃ ማድረግ ወይም ጸፍሉን ብቻ እንዲከፍል መወሰን እንደሚገባ በፍ/ብሔር ቁ. 2157 (2) ድንጋጌ መገንዘብ ይቻላል።

ሆኖም ግን ሠራተኛው ሐላፊነት ያመጣበትን የጥፋት ድርጊት ባፈፀመው አስቦ ከሆነ ወይም በፈፀመው የጥፋት ድርጊት በወንጀል ተከሶ የተፈረደበት ከሆነ በካሳ አከፋፈሉም ላይ ሙሉ ሐላፊ እንደሚሆን የፍ/ብሔር ሕግ ቁ. 2159 ያስገነዝበናል።

በአጠቃላይ ተቀጣሪ ሰራተኛ በስራው ምክትያት በሌላ ሰው ላይ ጉዳት አድርሶ ከሆነ በሕጉ አግባብ ከካሳ ክፍያ ሙሉ በሙሉ ነፃ የመሆን ወይም በጸፍል ብቻ ሐላፊ የመሆን እድሉ ያለው መሆኑና ይህም

በሕጉ ለዳኞች በተሰጠው በርፔዕ የመወሰን ስልጣን መሠረት ትክክለኛ መረዳት ይቻላል፡፡

2.2. ለሕሊ ፦ ፔ ባካሳ አጸዌወል ሥርዓፔ (Modes and Extent of Compensation for Moral Damage)

አንድ ተጎጂ በደረሰበት ጉዳት በገንዘብ ረገድ ወይም በገንዘብ ሊገመት የሚችል ጉዳት ባይደርስበትም፣ ለደረሰበት የሕሊና ጉዳት ማለት ለደረሰበት ሐዘን፣ ብስጭት፣ ሐፍረት ወይም የስሜት መጎዳት ካሳ ሊከፈለው እንደሚቻል በፍ/ብሔር ሕግ ቁ. 2105 ላይ ተመልክቷል፡፡

በመሰረቱ የሕሊና ጉዳትን በገንዘብ ገምቶ መካስ የማይቻል ነው ምክትያቱም የሕሊና ጉዳት የሰው ልጅ የውስጥ ስሜት መጎዳት ስለሆነ ይህን የስሜት መጎዳት መለካት ወይም መገመት የማይቻል በመሆኑ ነው፡፡ ለምሳሌ በአንድ ሰው ላይ በደረሰበት ጉዳት የተሰማውን ሐዘን በስንት ብር ይገመታል ብለን ብንጠይቅ መልስ አናገኝለትም የሆነ ሆነ በሕጉ በግልኽ በተመለከተ ጊዜ ምንም እንኳን ተመጣጣኝ ወይም ተመዛዛኝ ነው ባይባልም ለሕሊና ጉዳት የገንዘብ ካሳ እንደሚከወል በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 2105 (2) ላይ ተገልፃል፡፡

ስለዚህም በፍ/ብሔር ሕግ ቁ. 2105 ድንጋጌ መረዳት የሚቻለው

1ኛ:- ለሕሊና ጉዳት የገንዘብ ካሳ የሚከፈለው በሕጉ ለተመለከቱ የጉዳት ዓይነቶች ብቻ ነው መባሉ ለሕሊና ጉዳት የገንዘብ ካሳ መክፈል ልዩ ሁኔታ እንጂ አጠቃላይ ድንጋጌ ያለመሆኑን መረዳት ይቻላል፡፡

2ኛ. የሕሊና ጉዳት ካሳ በገንዘብ ብቻ የሚከፈል ሳይሆን በሌሎች አማራጮች ማለትም ከገንዘብ ክፍያ ውጪ ባሉት እንደ አጥፊው ተጎጂውን ይቅርታ እንዲጠይቅ በማድረግ ዓይነት የሕሊና ጉዳትን ለመካስ እንደሚቻል መገንዘብ ይቻላል፡፡

በፍ/ብሔር ሕጉ መሠረት ለሕሊና ጉዳት የገንዘብ ካሳ የሚከፈልባቸው የጉዳት ዓይነቶች ከቁ. 2106 እስከ 2115 ድንጋጌዎች ላይ የተመለከቱ በመሆኑ ድንጋጌዎቷት በ1.1.2 ንዑስ ርዕስ ሥር የተመለከቷ ቸው ሲሆት መድገም አያስፈልግም፡፡

- በኢትዮጵያ የፍ/ብሔር ሕግ መሠረት ለተጎጂ የሚከፈለው የሕሊና ጉዳት ካሳ ከ1000 (አንድ ሺ ብር) መብለጥ እንደሌለበት በፍ/ብሔር ሕግ ቁ. 2116 (3) ላይ ተደንግጓል፡፡
- ለሕሊና ጉዳት ባሚጸወለው የገንዘብ ካሳ የሚወሰነው ርፔዕት መሠረት በማድረግ መሆኑ በፍ/ብሔር ሕግ ከቁ. 2106-2115 ድንጋጌዎች መረዳት ይቻላል፡፡

2.3. በሌላ አካ ት ባመካስ ሥርዓፔ

ለተጎጂ የሚከፈል የካሳ ልክ የሚወሰነው የደረሰበትን ጉዳት በማመዛዘን ከጉዳቱ ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ገንዘብ እንዲከፈለው በመወሰን መሆኑን ተመልክተናል፡፡ በሌላ በኩል በተጎጂው ላይ የደረሰውት ጉዳት በትክክል ለመገመት የማይቻል በሆነ ጊዜ በርፔዕ የካሳውን ልክ መወሰን እንደሚቻልም ተመልክተናል፡፡

ተጎጂ ለደረሰበት ጉዳት የገንዘብ ካሳ እንዲያገኝ ከመወሰን ሌላም በሌሎች አማራጮች ጉዳቱን መካስ እንደሚቻል በሥ/ብሔር ሕግ ከቁ. 2118-2123 ድንጋጌዎች ተመልክቷል፡፡ ዝሀም፣

I. **ባተወሰተው-ት ት ር (ዕቃ) ስለመመለስ** (Restitution), **ቁ.2118**

ከሕግ አግባብ ውጪ የተወሰደው ዕቃ ለባለመብቱ ወይም ለባለንብረቱ እንዲመለስ በመወሰን ንብረቱ ያለ አግባብ የተወሰደበት ተጎጂ እንዲካስ ማድረግ ይቻላል፡፡ ያለ አግባብ የተወሰደ ንብረት ለተጎጂው እንዲመለስ የሚወሰነው የተወሰደው ዕቃ ብቻ እንዲመለስ በሚል ሳይሆን ይህ

የተወሰደው ዕቃ ያፈራቸው ጥቅሞችም ጭምር ለተጎጂው እንዲመለሱ በማድረግ ነው፡፡

ቨለ አ ባብ ባወሰተውት ዕቃ ት ረመልስ ባተወሰኽፔ ሰው ዕቃውት አጎ ዎ ፔ ጸሆት ባዕቃውት ምፔ መክወል ት ለበፔ በሕ ጐ ተመልክ ል፡፡ ዕቃውት ት ረመልስ ባተወሰኽፔ ሰው ዕቃው ጸአቅም በላቨ በሆት ቨል ምክንቨፔ ጎ ዎ ብኾል በማለፔ ባሚቨቀርበው መጸላጸቨ ወቨም ተቋውም ተቀባቨትፔ ባሌላው መሆትም በሕ ጐ ተመልክ ል፡፡

<u>ለምሳሌ</u>፡- በተ ሠ ረው ቨለአ ባብ ባተወሰተብፔ ትብረፔ «ላም» ሲሆት ላሚ በወሳ በቆባጭበፔ ዚዜ ወል ጸሆት ላሚ ለባላሐብቱ ት ረፔመለስ ሲወሰት ጸትጎ ው ምር ነው፡፡

ሆ ም ላሚት ት ረመልስ ባተወሰኽፔ ሰው ላሚት ራሱ ዘትታ ባቆባበፔ ወቅፔ ለላሚ ም ብ ለመሳሰሉፔ ቨወኃ ውት ወ ባመጎ ባቅ መብፔ ት ለው ማለፔም ቨለአ ባብ ስለመበልኸ በተመለጸቱ ታት ጐዎኖ መሠረፔ ባለላሙ (ተ ሠ ረ) ት ረጸዎለው መጎ ባቅ ትተሚኖል በሥ/ብ/ሕ ቁ.2118 ተተት ቻል፡፡

II. <u>በአቨትቱ ስለመተካፔ</u> (Reparation) <u>ቁ.2119</u>

ባተ ሠ ረው ትብረፔ ባተበላሸ ወቨም ባተ ሠ ጸሆት ለ ጐ ቱ ሐላዋ ባሆት ሰው ባበላሸው ትብረፔ ምፔክ ሌላ ት ረተካ ወቨም በተባለው ትብረፔ ላቨ ባተረሰው ጐ ፔ ባሚጎ ት ወቨም ባሚ ተስ ጸሆትም ለ ጐ ቱ ሐላዋ ባሆትው ሰው ሙሉ ወ ውት ጸዎሉ ዕቃው ት ረጎ ት ወቨም ት ረ ተስ ት ረቨተር ቨወሰትበ ል፡፡

ሆ ም ተ ሠ ረው ባተበላሸበፔት ዕቃ በራሱ ወ በሌላ ተክ ጸሆት ወቨም በራሱ ወ አስጎ (አሳታሶ) ጸሆት ለ ጐ ቱ ሐላዋ ባሆትው ወ ት ወ ውት ለተ ሠ ረው ት ረተካለፔ ቨወስ ል፡፡

ሆ ም ት ለተባለው ዕቃ መበላሸፔ ወቨም መ ሠ ፔ ሐላዋ ባሆትው ወ ት መት ስፔ በሆት ዚዜ ባተበላሸውት ትብረፔ ት ረተካ ሊወሰትበፔ ትተማቨኖል በሕ ጐ ላቨ ባተመለጸተ ሲሆት በመት ስፔ ላቨ ባሚወሰትው ባዕቃውት ምፔ ት ረጸዎል ብኖ ነው፡፡

III. <u>ስለክብር ስለመልካም ዝ</u> (Remedial publication) <u>ቁ.2120</u>

ባሌላውት ሰው ክብር ወቨም መልካም ዝ ባሚ ሠ ተ ባር ሲወኸም ለታር ረቱ ሐላዋ ባሆትው ወ ት ባተ ሠ ረው መልካም ዝ ወቨም ክብር

ለመመለስ በራሱ ወ ባስም ማ ሻ ማስ ወቂቨ ት ልኽ ት ኛም ት ቨተር ኣ ኖ ሊቨዙፔ ትተሚ ናሉ ተተት ቓል። ለሥም ማጎ ዌቱ ሐላዋ ባሆ ከው ወ ት ባተ ሠ ው መልካም ዝ ወቨም ክብር ት መለስ በማስ ወቂቨ ት ልኽ ባማዘዙ ትር በተ ሠ ው ላቨ ለተረሰው ፡ ፔ ባ ትዘብ ካሳ ት ጸወለው ጸሚወሰከው በተ ማሪትፔ ሊሆት ቨናላል።

ስለ መልካም ዝ ወቨም ክብር በተመለጸተ **በም/ብ/ሕ ቁ.2120 2049** መካጸል ቨለው መሠረ ዊ ልብትፔ በሚ ባ መ ትዘብ ቨስወል ል።

IV. ማስጎ ትቀቂቨዎኖ (ባማ ታ ፔዕዛዝ) (Injunction) ቁ.2121

አት ትታ ታር ፡ ኖ በባሕሪቨኖ ት ቆሙ ካልተተረ በቀር ባሚተርሰውት ፡ ፔ መጸላጸል ወቨም ማስቆም አቨናልም። ለምሳሌ፦ ባሌላውት ሰው ታትበር መታስ፣ አዋጺ ትሮናት ማታረ ፣ባሌላ ሰው መብፔ በሆት ባት ታ ምልክፔ መጎ ቀም ባመሳስሉፔ ታር ፡ ኖ ት ቆሙ ካልተተረ በቀር ለተ ሠ ው መዎፔሔ ላቨሆት ቨናላል።

ስለሆከም ፡ ፔ ባሚቨመታ ትር ት ቨሰራ በመሰራፔ ላቨ ካለም ታር ፡ቱ ት ቆም ወተዋፔም ታር ፡ቱት ት ቨ ምር ኣ ኖ ባማ ፔዕዛዝ ሊሰጎ ትተሚ ናል በም/ብ/ቁ.2121 ተተት ቓል።

ስለሆከም ኣ ኖ ባማ ፔዕዛዝ ባሚሰጎፔ ታር ፡ቱ ፡ ፔ ባሚቨመታ መሆትት በሚ ባ ሲረቱ ቨህ ቨተርሳል ተብሎ ባሚ ሰበው ፡ ፔ በባሕሪው በ ትዘብ ባማቨካስ ዓቨትፔ መሆት ሲረ ጎ ከው።

መልመ II

- ቨህ መልመ በ ፡ ፔ ካሳ አጸዌወል ሥርዓፔ ሊከሱ ባሚናሉ ተ ባ ትጎ ቦኖ ተሳ ዋዎኖ ባመለባፔ ባማ ዘብ ብቃፔ ት ቨ ብሩ ለመር ፔ ቨጎ ቅማል በሚል ባተዘ ሲሆት፣ ተዛማ ትፔ ቨላ ውት ታት ጐዎኖ በማትሻሸር አትታትፔ ልብት ውት ባማወቅ ባአወሻሸም ወሰ ውት በመለባፔ ታት ጐዎቷት በሚ ባ ለመረ ፔ ዛ ቨተር ል በሚል ባተዘ ከው።
- መልመ ዎቷት በ ል ወቨም ለቡታት ውቨቨፔ ሊቀርቡ ቨናላሉ።

1. ወ/ሮ አለሚቱ ባ40 ዓመፔ ሴፔ በ ል ባኽአወፔ ሥራ ታር ፔ በ ቨዘ ስፔትፔ ተቀጎ ራ በመስራፔ በወር 500 (አምስፔ መ ብር) ተሞዝ ቨጸወላ ል። ወ/ሮ አለሚቱ ጸሥራ ወተ ቤፔ በ ር በመቓዝ ላቨ ቨለኖ ባአ ት ትብረፔ ባሆት መጺ ወ/ሮ አለሚቱት ባወ/ሮ አለሚቱ ባቀፖ መሐል ታ ፔ

ክዌኞ ተ ◦ታ ት ፈቆረጎ ተተረጓል። በዚህም ሳቢቨ ወ/ሮ አለሚቱ በ ቭዘ ሲፔትፔ ሥራ (ሞቨ) መቀነ ል አልፍለፍም።

ሀ. ለወ/ሮ አለሚቱ ባሚጸወላፔ ባ ፡ ፔ ካሳ ትቲፔ ቭሰላል?

ለ. ለወ/ሮ አለሚቱ ባሚጸወላፔ ባ ፡ ፔ ካሳ 100% ፡ ፔ ትተተረሰበፔ ሰው ተቆጎሮ ቭጸወላፔ ባቭረው ተሞዝ ታሜዋ ተዝ ዝቦ በ100% ፡ ፔ ቭው? ወቭትስ ምትም ትኪ ኃ በመቆረጎ፡ በ ቭዘ ስፔትፔ ሞቨ መቀነ ል ባፔፍልም በሌላ ሥራ ባመሰማራፔ ታሉ ቨላፔ መሆት መ ዘብ ቭ ርበ ል? ቭብራራ!

2. ባሥ/ብሔር ሕ ቁ.2030 ቁ.2099 ታት ፯ሥፍ ቨላ ውት አትታፔ

ልብፔ አብራራ!

3. አትታ ባ 8 ዓመፔ ፈ ል ባመጸ አተ ተርሶበፔ አትታ አቭት ላቭ ፡ ፔ

ተርሶበፔ ቢጎዌ በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2092 መሠረፔ ባወተዋፔ ፡ ፔ ካሳ መጎባቅ ቭፍላል። ወቭ?

- በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2092 .....፡ ቱ ባተረ ጎ ሲሆት ... ባሚለው ሐረ ጸሥ/ብሔር ቁ.2102 ታት ፯ ር ትቲፔ ቭዛመ ል?

4. በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2095 መሠረፔ ለሞፔ አተ ካሳ ባሚጸወለው ም ብት ወቭም መተ ተሪቨት በመስጎፔ ትተሚተረ ው ጎ፡ረ መልክ ዓቭትፔ መሆት ተተት ቻል።

ሆ ም ት በኢፔብእቨ ሥ/ቤ ፍ ለሞፔ አተ ባሚጸወለው ካሳ በጎ፡ረ መልክ ዓቭትፔ ሳቭሆት በአትታ ፈዜ ባተወሰት ትዘብ (Lump sum) ለተ ◦ ፈሥቷ ት ፈጸወል በማዘዝ (በመወሰት) ቭው።

ሀ. በጎ፡ረ መልክ ዓቭትፔ ባ ፡ ፔ ካሳው ት ፈጸወል ማታረ ጸተ ◦ ፈሥቷ ጸካሳ ጸዌብ አትቫር ቨለው ጎ ቀሜ ፡ ፔ አብራራ?

ለ. ባኢፔቮእቨ ሥ/ቤ ፍ ለሞፔ አተ ባ ፡ ፔ ካሳ አጸዌወል ላቭ በሕ ፡ ጸተመለጸተው ሥርዓፔ ው በአትታ ፈዜ ባተወሰት ትዘብ (Lump sum) ት ፈጸወል ባሚወስትፔ ለምት ቭመስለሃል?

5. ባሥ/ብሔር ሕ ቁ.2096 ታት ፣ ባሐ ራኖት ተ ባ ሁቴ ቨ ዘበ
ቭመስላሃል? ለምት ?

6. ባሥ/ብሔር ሕ ቁ.2098 «ስለ ተበ ብ ጎ ዊፔ» ባሚለውት ታት ፣
በምሳሌ አስተ መህ አብራራ!

7. ባሥ/ብሔር ሕ ቁ.2101 ታት ፣ት በምሳሌ በማስተ ሥ ልኽ

8. በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2116 (3) መሠረፔ ባሕሊ ፡ ፔ ካሳ በማ ውም
ምክትቨፔ ጸ1000 (አትታ ሺህ ብር) ባበለጎ ሊሆት ትተማቭኖል
ተተት ኟል። ባሕሊ ። ፔ ካሳ ጎ ቨቂወኖ ጸአትታ ሰው በላቭ በሆት ፤ዜ
ለ ቨት ት ው ስጸ 1000 (አትታ ሺህ ብር) ት ፤ጸወላ ው መወሰት
ቭናላል? ለምት?

9. በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2120 2049 ባተመለጸቱ ስለክብር መልካም ዝ
ታት ፣ሥኖ ልብሂፔ ምትታትው?

ምዕራሥ ሦስፔ

ባካሳ (ባጺሳራ) ክምቨ ባሚጎ ባቅበፔ ክስ አቀራረብ

(Brining Action For Compenstion)

መ ቢቨ

በሥርታ ሊወሰት ባሚ ባውት ፡ ቭ ለሥርታ ቤፔ ወቭም በሕ ባ ፖሂፔ ሥልኃ ት ለተሰጎው አካል ባማቅረብ ውሳቴ (ሥርታ) ማ ገቬ ለማትቾውም ሰው ባተሰጎ መሠረ ዊ ሕ መት ስ ዊ መብፔ ስለመሆት በኢ.ወ.ፈ.ሕ መት ስፔ አትቀኽ 37 ላቭ ተተት ኟል። ቭህት ሕ መት ስ ዊ መብፔ በአ ባቡ ሥራ ላቭ ለማዋል ባሕ ባበላቭሂፔ ሥርዓፔ ባተረ ጎ ት ፤ሆትም በኢ.ወ.ፈ.ሕ መት ስፔ አትቀኽ 78 መሠረፔ ቸካ ባ ፖሂፔ አካል ተቋቁሟል። በኢፔብኤቨ በወቲራልም ሆት በክልል ተረ

ባ ፖሼፔ ሥልኃት ባምርታ ቤ ኖ ብኖ መሆት በሕ መት ስ ኖት አትቀኽ 79 ላቭ ተመልክ ል።

ስለሆችም ኑ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ካሳ (ጺሳራ) ት ፈጸወለው ለ ኑ ቱ ሐላዋ በሆችው ወ ት ላቭ በሐ ሪቱ ሕ ኖኖ መሠረፔ ሥልኃት ባለው ም/ቤፔ ክስ ባማቅረብ ኑ ቭ ሕ መት ስ ዊ መብፔት መነቀም በመሆት ሥርዓፔ ባለው መልጹ ሂተቱ ሊስተ ታ ቭ ባል።

ባካሳ ኀ ቨቁት አስመልክ በሚቀርብ ክስ ተጸራካሪ ወ ኖ ማለፔም ጸሳሽ ተጸሳሽ ባሚሆትፔ ችማ ው? ባካሳ ኀ ቨቁ ክስ ቭ ባፖ ትቲፔ መገ መቅረብ አለበፔ ባካሳ ኀ ቨቁ ክስት ትቲፔ ማስቀረፔ ቭኖሣል ባሚሉፔት መሰረ ዊ ትኀ ቦኖ በዚህ ምዕራዎ ሥር በማትሳፔ ሕ ኑት መሠረፔ ባተረ መልጹ በመ ሰስ ተሳ ዋዎኖ (ሰልኃኣኖ) ስለ ካሳ ኀ ቨቁ ክስ በቂ ትዛቤ ሥራ ላቭ ባማዋል ብቃፔ ት ፈ ራ ው በሚቨስኖል መልጹ ተዘ ቀርቧል።

3.1. በካሳ ክምቨ ክስ ተጸራካሪ ወ ኖ (Parties In a Tort Suit)

ካሳ (ጺሳራ) ቭጸወለፖ በሚል ባሚቀርብ ክስ ጸበርካ ባዎፔሐ ብሔር ክስ ዓቭት ኖ አትቱ ችው። ስለሆችም ባክስ አቀራረብ ዐርም ክሱ ባፔ መቅረብ ት ለበፔ ሌሎኖችም ባሥት ሥርዓፔ ትኀ ቦኖ አስመልክ ባሚመራው በዎፔሐ ብሔር ሥት ሥርዓፔ ሕ መሠረፔ በመሆት በዚህ ክዎለ ፔምህርፔ ባምትመለጸተው አቨሆትም። ትር ት በካሳ ክምቨ ክስ ተጸራካሪ ወ ኖ (ጸሳሽ ተጸሳሽ) ችማ ው? ባሚለው ትኀ ብ በዚህ ክዎለ ፔምህርፔ ሥር ባሚሸወት በመሆት ቀኀ ለት ባምት ስሰው ቭሆ ል።

3.1.1፡- ጸሳሽ ማት ነው?

ማትቾውም ባዎፔሐ ብሔር ክስ ለማቅረብ ጸሳሽ ባመሆት ኖሎፔ ትተሚቨስወል

ለክሱ መቾሽ በሆት ትር መብፔ ወቭም ኀ ቅም ቨለው መሆትት ጸሳሽ በክሱ ማመልጸኖ ላቭ ካላመለጸተ በቀር ክስ ማቅረብ ትተማቭኖል ትተዚሁም በተጸሳሽ ላቭ ባሚነ ቭቀውት ኀ ቅም ወቭም መብፔ በማረ ኀ በክስ አቤቱ ው ላቭ ካላመለጸተ በቀር ክስ ማቅረብ ትተማቭኖል ባም/ብ/ሥ/ሥ/ሕ ቁ.33 ታት ፯ ቨዛል።

ስለሆችም ኑ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ለ ኑ ቱ ሐላዋ (ተነ ቨቂ) በሆት ወ ት ላቭ ተ ፣ ው ለተረሰበፔ ልኽ ኑ ፔ (Material Damage) በሕ ኑ በ ልኽ በተወቀተ ፈዜ ለተረሰበፔ ባሕሊ ኑ ፔ (Moral Damage) ሥልኃት ባለው ም/ቤፔ ክስ ባማቅረብ መብፔ ቨለው መሆትት መ ትዘብ ቭኖሣል።

ተ ሠ ፈ ባሆችው ወ ት ለተረሰበፔ ፦ ፔ ካሳ ባመነ ባቅ መብቱት ሳቭነ ቀምበፔ ቢሞፔ ወቭም በሌላ ምክንቭፔ በመብቱ ካልተነ ቀመበፔ በተ ሠ ፈው ላቭ ለተረሰው ፦ ፔ ካሳ ባመነ ባቅ መብፔ ለተ ሠ ፈው ወራሾኖ በተ ሠ ፈው ላቭ ትዘብ ባሚነ ብቁ ሰዎኖ በተ ሠ ፈው ካሳ ባመነ ባቅ መብፔ ትቲፔ ሊነ ቀሙበፔ ትተሚኖኡ ቀኅ ለት ትመልጸተ

ሀ. <u>ባተ ሠ ፈው (ባተበ ብ) ወራሾኖ (ቁ.2144)</u>

ባተ ሠ ፈው ወራሾኖ ትማ ው ባሚለው ፦ ብ በውርስ ሕ ባሚሸወት በመሆት በዝርዝር ባምት ስሰው አብሆነም። በውርስ ሕ መሠረፔ ባተ ሠ ፈው ወራሾኖ ባሆትፔ ወ ኖ ተ ሠ ፈው ለተረሰበፔ ፦ ፔ ካሳ ባመነ ባቅ ወቭም ባመክሰስ መብቱት ምሮ ሳቨነ ቅቅ ወቭም ክሱት ሣብ ምር ቢሞፔ ወራሾቷ በተ ፈው ላቭ ለተረሰው ባ ትዘብ ፦ ፔ (Material Damaje) ካሳ ባመነ ባቅ መብፔ ት ላ ው **በሥ/ብሔር ሕ ቁ 2144(1)** ላብ ተተት ቻል።

ወራሾኖ በተ ሠ ፈው ላብ ለተረሰው ባሕለ ፦ ፔ ካሳ መነ ባቅ ባሚኖኡፔ ተ ሠ ፈው በሕብወቱ ሳለ ባሕለ ፦ ፔ ካሳ ት ፈጸወለው ክስ ምሮ ትተሆት ብኖ መሆትት **ባሥ/ብሔር ሕ ቁ.2144 (2)** ላብ ተመልክ ል።

በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2144 መሠረፔ ባተ ሠ ፈው ወራሾኖ ባሚነ ብቁፔ ካሳ በተ ሠ ፈው ር በመተካፔ ባሚብቀርቡፔ ክስ ሲሆት **በሥ/ብሔር ቁ.2095** መሠረፔ በተ ሠ ፈው ላብ ባሞፔ አተ በመታረሱ በአትቀኽ ባተነ ቀሱፔ ወ ኖ በተ ሠ ፈው ሞፔ ምክንቭፔ በመተ ተሪቭ ረ ታ ለተረሰባ ው ፦ ፔ ባሚነ ብቁፔ ካሳ ተ ሠ ፈው በመተካፔ ሳብሆት በራሳ ው ላብ ለተረስ ፦ ፔ በመሆት በሁለቱ ታት ኈዎኖ መካጸል ብለውት ልብኽፔ በሚ ባ መ ትዘብ ብስወል ል።

ለ. <u>ጸተ ሠ ፈው (ተበ ብ) ላብ ትዘብ ባሚነ ብቁ ሰዎኖ</u> (Victim's Creditors)

<u>ቁ.2145</u>

ተ ሠ ፈው በተረሰበፔ ፦ ፔ ምክንቭፔ ለ ፦ ቱ ተነ ቭቂ በሆችው ወ ት ክስ በማቅረብ ባ ፦ ፔ ካሳ ት ፈጸወለው ባመነ ባቅ መብፔ ቭለው በዚህ መብቱ ካልተነ ቀመበፔ በተ ሠ ፈው ላብ ባ ትዘብ መብፔ ቭላ ው ማለፔም ተ ሠ ፈው ባለዕ ባሆኻ ው ሰዎኖ በተ ሠ ፈው ካሳ ባመነ ባቅ መብፔ ሊነ ቀሙበፔ ባሚኖኡበፔ ታል መ ሩት **ባሥ/ብሔር ሕ ቁ.2145** ብመለክ ል።

ጸተ ሠ ፈው ትዘብ ባሚ ነ ቭቁ ሰዎኖ ወቭም ባተ ሠ ፈው ባለ ትዘቦኖ በተ ሠ ፈው ካሳ ባመ ነ ባቅ መብፔ ተ ሠ ፈው በመተካፔ ባካሳ ክዎቭ ክስ ማቅረብ ባሚ ኖሉፔ በሕ ፣ በተወቀቱ ሁት ዎኖ ብኖ ነው።

⇨በተ ሠ ፈው ላቭ ባተረሰው ፣ ፔ ባአካል ፣ ፔ ወቭም ክብሩት በመትካፔ ባተተረ ፣ ፔ በሆት ፈዜ ተ ሠ ፈው ራሱ ለተረሰበፔ ፣ ፔ ካሳ መ ነ ባቅ ቭኖሟል ት ፈ ተ ሠ ፈው ካሳ ባመ ነ ባቅ መብቱት ስላልተ ነ ቀመበፔ ተ ሠ ፈውት በመተካፔ ጸተ ሠ ፈው ትዘብ ነ ቭቂ ባሆት ሰዎኖ በተ ሠ ፈው ላቭ ለተረሰ ባአካል ፣ ፔ ወቭም ክብር ባመትካፔ ፣ ፔ ባካሳ ክስ ማቅረብ ትተማቭኖሉ በ**ሥ/ብሔር ሕ ቁ.2145 (1)** ተተት ቻል።

⇨ጸተ ሠ ፈው ትዘብ ነ ቭቂ ባሆት አበ ሪዎኖ ተ ሠ ፈውት በመተካፔ በተ ሠ ፈው ካሳ ባመ ነ ባቅ መብፔ ሊ ነ ቀሙ ባሚ ኖሉፔ በተ ሠ ፈው ላቭ ባተረሰው ፣ ፔ ባ ትዘብ ነ ቀሙት ብኖ ባሚ ትካ ዓቭትፔ ፣ ፔ በሆት ፈዜ ጸተ ሠ ፈው ትዘብ ነ ቭቂዎኖም ብታሩት ባሰ ነ ፔ ቭህ ባተባለው ፣ ፔ በተ ሠ ፈው ላቭ ጸተረሰበፔ ቀት ብ ላ ባሆት ትተሆት መሆትት ባ**ሥ/ብሔር ሕ .ቁ2145 (2)** ቭመለክ ል።

⇨ ትተዚሁም ጸተ ሠ ፈው ትዘብ ነ ቭቂ ባሆት ሰዎኖ በተ ሠ ፈው ካሳ ባመ ነ ባቅ መብፔ ትቲፔ ሊ ነ ቀሙ ትተሚ ኖሉ መጸተል ቭለባ ው ሥርዓፔ ስለውሉ ኖ በ ነ ቅላላው በተተት ው አትቀ ኾኖ መሠረፔ መሆትት ባ**ሥ/ብሔር ሕ ቁ.2145 (2)** ላቭ ተመልክተዋል።

⇨ስለሆ ም ጸተ ሠ ፈው ትዘብ ነ ቭቂው ባሆት ሰዎኖ በተ ሠ ፈው ካሳ ባመ ነ ባቅ መብፔ ተ ሠ ፈው በመተካፔ ማለፔም ባተ ሠ ፈው ትተራሴ በመሆት ለመ ነ ቀም ትዘብ ነ ቭቂ ኣ ኖት ማስወቀታ ትተሚ ባው ጸተ ሠ ፈው ትዘብ ነ ቭቂ ተ ሠ ፈውት በመተካፔ ባሚቭቀርበው ባካሳ ነ ቭቂ ክስ በተ ሠ ፈው ላቭ ጸተረሰው ባ ፣ ፔ ዓቭትፔ አትኞ ተ ሠ ፈው ብኖ ካሳ ት ፈ ነ ቭቅባ ዉ በሕ ባተመለጸቱ ባመብፔ ዓቭት ኖ መሆት ትተሌለባ ው በ**ሥ/ብሔር ሕ ቁ.1993 (1 2)** ላቭ ተመልክ ል።

⇨ ትተዚሁም በ**ሥ/ብሕር ሕ ቁ.1993 (3)** ላቭ ባተመለጸተው ጸተ ሠ ፈው ላቭ ትዘብ ባሚ ነ ቭቁ ሰዎኖ በተ ሠ ፈው ካሳ ባመ ነ ባቅ መብፔ ት ፈ ነ ቀሙ ጸ ኣ ኖ ዎቃታ ባሚሰኃ ው፣ ተ ሠ ፈው ባ ትዘብ ነ ቭቂዎቷት ዕ ለመክወል ወተ ማቭኖልበፔ ተረ ተርሷል ባሚል ሥ ፔ መ ር ተ ሠ ፈው ካሳ ባመ ነ ባቅ መብቱት ቭለመ ነ ቀሙ ባ ትዘብ ነ ቭቂዎኖት መብፔ ባሚ ሠ መሆት ሲረ ኅ ትተሆትበሕ ፣ ተመልክ ል።

3.1.2፡- ተጸሳሽ ማት ነው?

ጸሳሽ ወቭም ፦ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ለ ፦ ቱ ካሳ ባመክወል ሐላዋትፔ ቨለበፔት ወ ት ለቭ ክሱት ሥልኃ ት ባለው ም/ቤፔ ማቅረብ ቭኖሻል። ባካሳ ክምቨ በሚ ነ ባቅበፔ ክስ ተጸሳሽ ወቭም ተጸሳሾኖ ነማ ው? ባሚለው ትኳ ብ መሠረፔዊ ነው። በምፔሐ ብሔር ሕ ካሳ ስለሚ ነ ባቅበፔ ክስ በተመለጸተው ክምል ሥር ተጸሳሽ ማት ትተየት ትቲፔ ትተሚለቭ ተተት ቿል። ስለሆነም ታት ኌምቷት በመለባፔ ቀኳ ለት ትመለጸ ለት።

ሀ. ባመት ስፔ ባለሥልኃ ፔት በተመለጸተ (Suing Public Officials)(ቁ.2138 2139)

⇨በመሠረቱ አትታ ፦ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ለ ፦ ቱ ሐላዋ (ተነ ቨቂ) በሆት ወ ት ባካሳ ክምቨ ኳ ቨቁ ክስ ባማቅረብ መብፔ አለው። ሆ ም ት ለተረሰው ፦ ፔ ተጸሳሽ ባሚሆነው ባመት ስፔ ባለሥልኃ ት በሆት ጊዜ ቨለመጸሰስ ልብ መብፔ (Immunity) ሊ ረው ቭኖሻል።

⇨ቨለመጸሰስ ልብ መብፔ (Immunity) በሕ ባተሰኃ ው ባመት ስፔ ባለሥልኃ ፔ ቭህ መብፔ ባሚሰኃ ው በመት ስ ዊ ሥልኃ ት ላቭ ባሉበፔ ወቅፔ ሲሆት ቭህም በሐላዋትፔ ባሉበፔ ወቅፔ ሥራ ው ቨለሥ ፔ ት ጊጸ ውት ክስ ቭቀርብብቾል በሚል ሥ ፔ ውሳኔ በመወሰት በማስወገም ባሥራ ሂተፔ ላቭ ውኔ ማ ተ ባር ጸመወገም ሊቭ ው ባሚኖለው ትቅዊፔ ለማስወ ታ ባሚሰኳ ልብ መብፔ ነው።

⇨ በም/ብሔር ሕ ቁ.2138 መረ ፔ ባሚኖለው በኢፔብኤቨ ት ኑስ ት ሥፔ ምትም ባ ላዋትፔ ክስ መቅረብ ትተማቭኖል በ ልኽ ተቀምኧል። ቭህ «ት ኑስ ት ሥፔ» ባሚለው መት ስ ዊ ሥልኃ ት ጸ1967 ዓ/ም በዋፔ በክረው ሥርዓፔ ተወገሚትፔ ትተክረው ልኽ ነው። ሆ ም ት አሁት አ ራኖት ጸሚፔጸተለው ባመት ስፔ ሥርዓፔ አትፍ ተወገሚትፔ አለው ውቭ? ባሚለው አት ሪ ነው። በአት ትታ ምሁራት አስተቨባፔ በቀታሞው ባት ኑስ ት ሥፔ ሥርዓፔ ለት ኑስ ት ሥቱ ባክረው ሥልኃ ት በአሁት ወቅፔ ለማት ተሰ ል ባሚለውት በማባፔ ታት ኌውት ጸአሁት ሁት ር በማመሳሰል (Analogy) ተወገሚትፔ ት ረ ረው ማታረ ቭኖሻል ባሚል አስተቨባፔ ቢ ራ ውም አብዛቾዎቷ ባዝለቲካ ሳቭነስ ባሕ ምሁራት ት ት ኑስ ት ስ ዊ ሥርዓፔ ባወረሰ ለት ኑስ ት ስፔ ባክረው ሥልኃ ት ዓቭትፔ በአሁት ወቅፔ ለማትቾውም መት ስ ዊ ባስልኃ ት ተረ ቨልተሰኔ በመሆት በቭመስላል ታት ኌውት ማስወ ም አቭኖልም። በሚል

ኀትካራ ክርክር ቨቀርባሉ ባፆ/ብሄር ሕ ቁ 2137 ት·ሰ ትስ ዊ ሥርዓቱ ሲወርስ ጸሥርዓቱ ር ባተሻረ ታት ኃ ትው በማለፔም ቨጸራጸራሉ። ስለሆትም ቨህ ባፆ/ብሔር ሕ· ታት ኃ በአሁት ወቅፔ ተወኻሚትፔ አለው ባሚባል አቨተለም።

⇨ በፆ/ብሔር ሕ ቁ.2138 ታት ኃ ባተመለጸቱፔ መት ስ ዊ አካላፔ ቨለመጸሰስ ልብ መብፔ ባተሰኃ ው ሲሆት ቨህም መብፔ በማ ውም ሁቴ ሳቨሆት ሥራ ውት በሚመለጸፔ (በሚኾ) ተ ባር ብኖ ባሐላዋትፔ ክስ ትተማቨቀርብባ ው ቨመለክ ል። በፆ/ብሔር ሕ ቁ.2138 (ሀ) በት·ስ ት ሥቱ መት ስፔ አባሎኖ ባሚለው ትግትት ለማመልጸፔ ትተሆት ልኽ ባቨሆትም በት·ስ ት ሥቱ ሥርዓፔ ባክፉ አል ወራሽ ባመሳስሉፔት ት·ሳዊ ተቋማፔት ለማለፔ ትተሆት መ መፔ ቨናሏል። ስለሆትም ቨህ ትዑስ አትቀኽ በአሁት ወቅፔ ተወኻሚትፔ አለው ማለፔ አቨኖልም።

⇨በፆ/ብሔር ሕ ቁ.2138 (ለ ሐ) ላቨ ባተመለጸቱፔ ባዠርላማ አባሎኖ ኣኖ ባሚለው በአሁት ወቅፔም ቨሉ መት ስ ዊ ባሥራ ዘርዐኖ በመሆት በ ትዚህ አካላፔ ላቨ ሥራ ውት በሚመለጸፔ ተ ባር ባ ላዋትፔ ክስ ሊቀርብባ ው ትተማቨኖል መ ትዘብ ቨስወል ል።

ሆ ም ትዚህ በሥራ ው ምክትቨፔ ለወኽሙፔ ተ ባር ባሐላዋትፔ ክስ አቨቀርብባ ውም ባተባሉፔ ባመት ስፔ ባለሥልኃ ፔ፣ ቨህ በሥራ ው ምክትቨፔ ለወኽሙፔ ተ ባር በወት ል ተጸሰው ጎ ዌተቾ ሆትው ጸተ ዠቹ ት ባሐላዋትፔ ክስ አቨቀርብባ ውም በሚል በቁ.2138 ባተተት ው ልብ መብፔ ቀሪ ትተሚሆት ማለፔም ባካሳ ክፆቨ ጎ ቨቁ ክስ ሊቀርብባ ው ትተሚኖል በፆ/ብሔር ሕ ቁ.2139 ተተት ቻል።

⇨ በሌላ በጾል ተ ሞ ባዠርላማ አባላፔ ወቨም ኣኖ በሚተ ተሩበፔ ሕ መሠረፔ ቨህ በሐላዋትፔ ቨለመጸሰስ መብፔ ቀሪ ባሚሆትበፔ ሥርዓፔ በመተ ተሪቨ ሕ ው ካለ ሕ·ም ባአዋ ተረ ቨለው ጸሆት ቨለመጸሰስ መብፔት ቀሪ ለማታረ ተወኻሚትፔ ትተሚ ረው መ ትዘብ ቨስወል ል።

ለ. <u>መት ስ ዊ መሥሪቨ ቤ ኖ (ተቋማፔ) በተመለጸተ ባሚቀርብ ክስ (ቁ.2140)</u>

መት ስ ዊ መስሪቨ ቤ ኖ በሐላዋትፔ በሚጎባቁበፔ ጊዜ፣ ቨህ ባካሳ ጎ ቨቁ ክስ ባሚመለጸተው ወቨም በክሱ ተጸሳሽ ባሚሆትውት መስሪቨ ቤፔ ወቨም ባአትታ

መስሪቨ ቤፔ ክዎል ባመለባፔ ትር ቀላል አቨተለም። ትተሚ ወቀወ ባመት ስፔ መ/ቤ ኖ አወቃቀር አተረ ፔ ውስብስብትፔ ቨለው በባወቅቱት ባአተረ ፔ ማሻሻቨ ማስተካጸቨ ባሚተረ ላ ው በመሆት ባሐላዋትፔ ክስ ባሚመለጸተውት መስሪቨ ቤፔ ወቨም ባመስሪቨ ቤፔ ክዎል ለመለባፔ ባአስተ ተር ሕ ኖናት ማለፔም መስሪቨ ቤቱ ባተቋቋመበፔ ሕ በመመልጸፔ በክሱ ተጸሳሸ ሊሆት ባሚ ባውት መስሪቨ ቤፔ ወቨም ባመስሪቨ ቤፔ ክዎል ለቨ ማመልጸፔ ቨስወል ል። ባዎ/ብሔር ሕ ቁ.2140 መልዕክፔም ቨህትት ባሚ ል ክ ነው።

ሐ. ብዙ ሰዎኖ ተጸሳሸ ስለሚሆትበፔ ሁኔ (Suing Several Persons)

በአትታ ባካሳ ክስ ጸአትታ ሰው በላቨ ተጸሳሸ ባሚሆትበፔ አ ታሚ አለ በዎፔሐ ብሔር ሕ መሰረፔ፣ በአትታ ባካሳ ክስ ብዙ ሰዎኖ ተጸሳሸ ባሚሆትበፔት ሁኔ በሁለፔ ጸዎለት ትመለጸ ለት።

⇨1ኛ፡- ለካሳው ክስ ምክትቨፔ ባሆትውት ኑ ፔ ባወኩመው ማት ትተሆት በ ር ኑ ፖትፔ ለቨ ለማወቅ ካልተናለ ሆ ም ት ጸብዙ ሰዎኖ መካጸል ለ ኑ ቱ ሐላዋ ባሚሆት ሰው በ ር ኑ መ ሩት ባሚቨስ ትዘብ ሁኔ ባለ ጊዜ ርፔዕት መሰረፔ በማታረ ቨህ ባተባለውት ቡታት (ስብስብ) በመክሰስ ለ ኑ ቱ ት ክሱ ሊወሰት ትተሚኖል በዎ/ብሔር ሕ ቁ 2142 ተመልክ ል።

ትሩት በምሳሌ ብትመለጸተው፣

ለምሳሌ፡- ሦስፔ ወኃ ኖ በመትተራ ው በሚ ፖ አትክተቾ ካ ውስኑ ሆትው ዛዎ ላቨ ኑርሙስ በማትኑ ልኑ ል ትተ ኢላማ በማታረ ኑርሙሱት በታት ቨ ወርወሮ ለመም ፔ በርካ ታት ቨ ሲወረውሩ ኑርሙስ ጸተትኑ ላኑ ለበፔ ዛዎ ርባ ባለው መት ታ ቨቿዝ ባትክረው ሰው ጸወኃ ታ በተወረወር አትታ ፔልቅ ታት ቨ ትቅላቱ ተመ ኑ ፔ ባተረሰበፔ መሆት ተረ ኃ ል። በዚህ ሁኔ ቨህ ኑ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ካሳ ት ጸወለው ባሚጸሰው ጸሦስቱ ወኃ ኖ ማትት ትው ባሚለውት ለመለባፔ አስ ሪ ወቨም ባማቨናል ስለሚሆት ሆ ም ት በለውቫው ላቨ ኑ ፔ ቨተረሰበፔ ታት ቨ ባተወረወረው ጸሦስቱ ወኃ ኖ መካጸል በአትቱ መሆት ባተረ ኑ ስለሆት ሦስቱትም ወኃ ኖ በአትታትፔ መክሰስ ለ ኑ ቱ ካሳ ት ጸዎሉ መወሰት ዎፔሐዊትፔ ቨለው ትተሆትቨ መ ል።

⇨ ባካሳ ክሱ ባቀረበው በብዙ ሰዎኖ ላቨ ቢሆትም በክሱ ሂተፔ በተተረ ማኃራፔ ለ ተቱ ሐላዋ ባሆትው ሰው ተለቨ ባ ወቀ ጸሆት ቨህ ሰው ብኖ ለተረሰው

፣ ፔ ካሳ ት ፈጸምል ሊወረታብፔ ቭናግል። በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2142 (2) ላቭ ተመልክ ል።

2ኛ፡- አትታ ለተረሰ ፣ ፔ ካሳ ባመክወል ሐላዋትፔ (ቲ) ቨለባ ው ሰዎኖ ብዙ በሆት ፈዜ ለ ፣ ቱ ሐላዋ ባሆትፔት ሁሉ በአትታትፔ ወቭም ጸመካጸላ ው አትቱት ብኖ መክሰስ ትተሚናል በሥ/ብሔር ሕ ቁ. 2155 ላቭ ተመልክ ል። ለአትታ ዕ ወቭም ቲ ሐላዋትፔ ቨለባ ው ሰዎኖ በትነላ በአትታትፔ ስለሚነባቁበፔ ሁት (Joint and Seveal Liability) መርሕ ስለውሎኖ በነቅላላ በሚለው ሕ ተመልክ ል።

⇨ በተ ፦ ፈው ላቭ ለተረሰበፔ በተል (፣ ፔ) አትሳሽ በሆትው፣ በዋ ው አታራ ፈ ወቭም ለታር ፈቱ ተባባሪ በሆት ሰዎኖ መካጸል ልብትፔ ትተማቭተረ በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2155 (2) ተተት ቻል።

⇨ በመሠረቱ ባአትታትፔ ሐላዋትፔ ቨለባ ው ሰዎኖ ባተወሰትላ ውት ካሳ በ ጾሌ ተጸዌምለው ባመክወል ቲ ቨለባ ው ቢሆትም ተ ፦ ፈዉ ጸመካጸላ ው አትቱት ብኖ በመክሰሱ ወቭም ካሳው ጸተወሰት ብ ላ ጸመካጸላ ው አትቱ ብኖ ሙሉ ካሳውት ለተ ፦ ፈው ባጸወለ ጸሆት ቭህ ካሳ ባጸወለው ሰው ጸ ርሱ ር ውት (ካሳውት) ባመክወል ቲ ቨለባ ው ሰዎኖ ባታርሻ ውት ት ፈተጾለፔ በተ ፦ ፈው ር ተተክ (Suborgate) ባመነባቅ መብፔ ት ለው በሥ/ብሔር ቁ.2161 ተመልክ ል።

⇨ በሌላም በጾል ብዙ ሰዎኖ አትታ ባነዊፔ ተ ባር ለመወሸም በመተባበር ሐላዋ ሆትው ባተ ዠ ትተሆት ቨት ትቱ ጎዋ ለተ ፦ ፈዊ ባሚጸወለውት ባካሳ ልክ ታርሻ ኣኖ ርፔፅት መሠረፔ በማታረ ለመወሰት ባሚናሉ ሲሆት ቭህም ቨት ትቱ ጎዋ ለተወሸመው በተል (፣ ፔ) ቨተረ ው አስተዋሽ ባታር ፈቱት ጸባታትፔ በማመሣዘት መሆት ትተሚ ባው በሥ/ብሔር ሕ ቁ. 2160 ተተት ቻል።

3.2፡- <u>ባካሳ ክምሽ ክስ ማቅረቢቨ ፈዜ ባቭ ባፖ አቀራረብ</u>

ተ ፦ ፈው ባሆትወ ት ለተረሰበፔ ፣ ፔ ካሳ ት ፈጸወለው ክስ ባማቅረብ መብቱት በሕ ፣ በተቀመነው ባ ፈዜ ተብ ውስጎ መነቀም ባሚነበቅበፔ ሲሆት ባክሱ ቭዘፔም ባሚነቭቀውት መብፔ በአ ባቡ በፔክክል ባሚቨመለክፔ መሆት ቭ በዋል። ስለሆትም ባካሳ ክምሽ ጎቨቁ ክስ ባሚቀርብበፔ ባ ፈዜ ተብ ቭ ባፖ ስለሚባልበፔ ምክንቨ ኖ (ትነቦና) ቀነለት ትመለጸ ለት።

3.2.1፡- ክስ ባሚቀርብበፔ ጊዜ (ቁ.2143)

⇨ በመሠረቱ ማትቾውም ለም/ቤፔ ባሚቀርብ ክስ ምፔሐ ብሔርም ሆትባወት ል ክስ በሕ ፦ በተቀመን ው ባ ጊዜ ተብ ውስጎ ካልቀረበ ክስ ባማቅረብ መብፔ በቨር ቀሪ ትተሚሆት በምተሐ ብሔር በወት ል ሕ ሥኖኖት ተመልክ ል፡፡ በኢፔብኢቨ ሕ ማለፔም በኢ.ወ.ጊ.ሪ. ሕ መት ስፔ አትቀኽ 28 መሠረፔ በቨር ቀሪ ባማቨሆትው ክስ «በሰው ል ላቨ ባተወኸሙ ወት ለሥኖ ተብለው ባተወሰት ወት ለሥኖ» ክስ በቨር ቀሪ ትተማቨሆት በሐ ር ባበላቨ ሕ ተተት ቿል፡፡

⇨ ስለሆትም ባካሳ ክምቨ ባሚጎ ባቅበፔት ክስ ተ ሥ ጊው ፦ ቱ ጸተረሰበፔ ጊዜ ምሮ ስጸ ሁለፔ ዓመፔ ታረስ ማቅረብ ትተሚኖል በም/ብሔር ሕ ቁ.2143 (1) ላቨ ተመልክ ል፡፡ ተ ሥ ጊው ክሱት በሁለፔ ዓመፔ ጊዜ ውስጎ ካላቀረበ ባካሳ ባመን ባቅ መብቱ በቨር ቀሪ ቨሆትበ ል፡፡

⇨ ቨህ ባሁለፔ ዓመፔ ባ ጊዜ ተብ በልብ ሁት ሊራዘም ባሚኖለው በተ ሥ ጊው ላቨ ባተረሰው ፦ ፔ በወት ል ባሚቨስቀኃ ሆ ባወት ሉ ፦ ቨ ክስ፣ ባክስ ማቅረቢቨ ጊዜ ጸሁለፔ ዓመፔ በላቨ ጸሆት ለካሳ ክምቨ ፦ ቨ ባሚቀርበው ክስ ባክስ ማቅረቢቨ ጊዜም በወት ል ሕ ፦ ለወት ሉ ክስ ባተቀመን ው ባቨር ዘመት ለካሳ ክስም ተወኸሚ ትተሚሆት በም/ብሔር ሕ ቁ.2143 (2) ተተት ቿል፡፡

3.2.2፡- ቨ ባፖ ስለሚባልበፔ ምክንቨ ኖ

⇨ በመሠረቱ ባምፔሐ ብሔር ክስ (፦ ቨ) ባቨ ባፖ መርሕ ሥርዓቱ በምተሐ ብሔር ሥት ሥርዓፔ ሕ ፦ በዝርዝር ባተመለጸተ ሲሆት ጸውል ው ስለሚተርስ ሐላዋትፔ (ባካሳ ክስ) አስመልክ ት ቨ ባፖ ሊባልበፔ ባሚኖልበፔት ምክንቨ ኖ በዋ ው ሕ ገዞለት፡፡

⇨ ፦ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ካሳ ት ጸወለው ቨቀረበው ክስ ፦ ብ በም/ቤፔ ተመርምሮ ለ ፦ ቱ ሐላዋ (ተን ቨቂ) ባሆት ወ ት ለተ ሥ ጊው ባሚጸምለው ባካሳ ልክ በማመልጸፔ ባሰን ው ውሳት ቨ ባፖ ሊቀርብበፔ ትተማቨኖል በም/ብሔር ሕ ቁ.2152 ተተት ቿል፡፡

በዚህ ታት ኌ መሠረፔ አትታ ባበ ኖ ም/ቤፔ በወሰነው ባካሳ መን ት ወቨም አጸዌወል ላቨ ቅሬ ቨለው ወ ት ማለፔም ባተወሰነው ባካሳ መን ት አትሏል ወቨም በዝ ል በሚል ምክንቨፔ ለበላቨ ም/ቤፔ ቨ ባፖ ማቅረብ ትተማቨኖል

መረ ፔ ቭናሏል። ስለሆችም ባበ ኖ ሥ/ቤፔ ባካሳ መነ ትት አስመልክ ባሰነ ው ውሳቴ ባመ ረሻ ቭሆ ል ማለፔ ችው።

⇨ በሥ/ብ/ሕ ቁ2152 መሠረፔ ባበ ኖ ሥ/ቤፔ በወሰችው ባካሳ መነ ት ወቭም አጸዊወል ቭ ባፖ ማቅረብ ባቭናልም ሥ/ቤቱ ሐላዋትፔት አስመልክ ማለፔም ተጸሳሹ ለተረሰወ ኑ ፔ ሐላዋ (ተነ ቨቂ) አቭተሰም በማለፔ ተጸሳሹት በቸካ ቨስችፀተው ጸሆት ጸሳሸ (ካሳ ነ ቨቂ) በዚህ ውሳቴ ቅሬ ካለው ቭ ባፖ ባማቅረብ መብቱ ቨልተጸለጸለ ሲሆት ትተዚሁም ተጸሳሸ ባሆችው ወ ት ለተረሰው ኑ ፔ ሐላዋ (ተነ ቨቂ) ችው በሚል ሥ/ቤቱ በሰነ ው ውሳቴ ተጸሳሸ ቅሬ ካለው ቭ ባዤት ለበላቭ ሥ/ቤፔ ባማቅረብ መብፔ ቨለው መሆትሙ መ ትዘብ ቨስወል ል።

⇨ ትተዚሁም በመሠረተ ሐሳብ ተረ በሥ/ብ/ሕ ቁ.2152 መሠረፔ አትታ ሥ/ቤፔ በወሰችው ባካሳ መነ ት ላቭ ቭ ባፖ ማቅረብ ባተጸለጸለ ቢሆችም በልብ ሁቴ ሥኖ (Exceptions) ት ሥ/ቤቱ በወሰችው ባካሳ መነ ት ላቭ ለበላቭ ሥ/ቤፔ ቭ ባፖ ባሚቀርብበፔ ምክትቨ ኖ በሥ/ብ/ሕ ቁ.2153 ላቭ ተመልክ ል። ስለሆችም ባካሳ መነ ትት አስመልክ ቅሬ ቨለው ወ ት ቭ ባፖ ማቅረብ ባሚኖለው በሥ/ብ/ሕ ቁ.2153 ጸ «ሀ» ሰጸ «ሐ» ባተነ ቀሱፔት ምክቨ ኖ መሠረፔ በማታረ ብኖ ችው።

<u>ለምሳሌ</u>፡- አትታ ሰው በተረሰበፔ አተ ምክትቨፔ ኑ ፔ ተርሶበፔ ቢሆት ለአተ ው መታረስ ተ ሞ ባተ ሠ ረው አስተዋኸ መ ሩ ባተረ ነ ቢሆት ክሱ ባቀረበለፔ ሥ/ቤፔ ት ለተ ሠ ረው ባሚጸወለውት ካሳ ሙሉ በሙሉ ተጸሳሹ ት ረጸሥል ውሳቴ ቢሰነ ፣ ተጸሳሸ ባሆችው ወ ት ሥ/ቤቱ ባወሰችው ባካሳ መነ ት ባሥ/ብ/ሕ ቁ.2098 ታት ኑት ቨልተጸተለ ችው በማለፔ በሥ/ብ/ሕ ቁ.2153 (ሀ) መሠረፔ ቅሬ ው (ቭ ባዤት) ለበላቭ ሥ/ቤፔ ማቅረብ ቭናሏል።

3.3፡- <u>ባካሳ ክሥቨ ባሚነ ባቅበፔ ክስ ት ቭቀርብ ስለማታረ</u>

⇨ ኑ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ካሳ ት ረጸወለው ለ ኑ ቱ ሐላዋ (ተነ ቨቂ) በሆችው ወ ት ላቭ ክስ ባማቅረብ መብፔ ት ለው ቭ ወቃል። ሆ ም ት ባካሳ ክሥቨ ባሚነ ባቅበፔ ክስ ት ቭቀርብ ሁለቱ ወ ኖ ጸ ኑ ቱ መታረስ አስቀታመው በሚተር ኑፔ ስምምትፔ ወቭም ኑ ቱ ጸተረስ ብ ላ በሚቨተር ኑፔ ስምምትፔ ባካሳ ክሥቨ ባሚነ ባቅበፔ ክስ ት ቭቀርብ በማታረ ጸሥ/ቤፔ ው ለ ኑ ቨ ው ልባፔ መስነ ፔ ባሚኖሉበፔ ሥርዓፔ በኢፔብኤቨ ባሥፔሐ ብሔር ሕ በሥት ሥርዓፔ ሕ ኑ ተመልክ ል።

ጸዎ/ቤፔ ው ፡ ቫ፡ኖ ልባፔ ባሚቨ ገዘፔ ሥርዓፔ ተወኛሚትፔ ት፲ቨ ፖ ማበር ፔ አቅኃ ማሳባፔ ኀ ቀሜ ቨለው ችው በተለቨም ጸሐ ራ፡ኖት ተ ባ ሁት ዎ፡ኖ አትኛር ሲ ቭ ለዎ/ቤ ፡ኖ ባሚቀርቡ ፡ ቫ፡ኖ ት፲ቀትሱ ማታረ ጸኢኮ ሚ፣ ጸ፲ዜ፣ ቨለትት ውሱት ባተማረ ባሰው ሐቨል በአ ባቡ ለመኀ ቀም ትተ አትታ አማራ ባሚወሰታ ችው። አማራ ባሙ ፡ፔ መሙኖ ሥርዓፔ (ሕ) በዚህ ሥልኀ ፔጾረፔ ተሰ ፔ ራሱት ባ፡ናሽ ኮርስ ባተዘ ለፔ በመሆት በዚህ ክምለ ፔምህርፔ በዝርዝር ባምትመለጸተው አቨሆትም።

⇨ ሌላው ባካሳ ክምቨ ባሚኀ ባቅበፔ ክስ ት ቭቀርብ ለማታረ ቨለው አማራ ሙሉ በሙሉ ክሱ ለዎ/ቤፔ ት ቭቀርብ በማታረ ሳቨሆት በተ ፡ ፲ው ላቭ ባተረሰው ፡ ፔ ታር፲ቱ በወት ል ባሚቨስኀ ቭቅ ሲሆት ባወት ል ክስ ባቀረበ ትተሆት ባካሳ ክምቨ ፡ ቭትም ጸወት ል ክሱ ር በማኃ መር ባወት ል ክሱት ለሚቨባው ዎ/ቤፔ (ኖሎፔ) በማቅረብ ባካሳ ክምቨ ፡ ቭት ብኖ ባሚመለጸፔ ክስ ት ቭቀርብ ባማታረ አማራ ችው። ቭህ ሥርዓፔ በወት ል ሕ በሥት ሥርዓቱ ተመልክ ል።

3.3.1፡- ባካሳ ክምቨ ባሚኀ ባቅበፔት ክስ በስምምትፔ ስለማስቀረፔ

ባካሳ ክምቨ ፡ ቭት አስመልክ ፡ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ለ ፡ ቱ ሐላዋ (ተኀ ቨቂ) ባሆት ወ ት ባካሳ ፡ ቭት በሚመለጸፔ ፡ ቱ ጸመታረሱ በዋፔ ወቭም ፡ ቱ ጸተረስ ብ ላ ፡ ቨ ውት በስምምትፔ ወቭም በ ል ል ለመ ረስ ቭ፡ኖሏሉ። በመሠረቱ አትታት ፡ ቭ በ ል ል ለመ ረስ ባሚ፡ኖለው ፡ ብ በ ል ል ት ቭወሰት ባሕ ክልጸላ ባሌለበፔ በሆት ፲ዜ መሆትት ባዎ/ብሔር ሥት ሥርዓፔ ሕ ቁ.315 (2) ቨመለክ ል።

ሀ. ፡ ቱ ጸመታረሱ አስቀታሞ መስማማፔ

፡ ቱ ጸመታረሱ አስቀታሞ ወተዋፔ ቭተርሳል በሚል ስለ ፡ ቱ ሐላዋትፔ ባካሳ መኀ ት መስማማፔ ቨልተለመተ ችው።

⇨ ሆ ም በዎ/ብ/ሕ ቁ.2147 መሠረፔ አትታ ፡ ፔ ጸመታረሱ አስቀታሞ ስምምትፔ ሊተረ ባ ው ባሚ፡ኖልባ ውት ሁት ዎ፡ኖ ትመለጸ ለት።

⇨ በዎ/ብ/ሕ ቁ.2147 (1) መሠረፔ አትታ ሰው ራሱ ባሰራው ኀ ዊፔ (Fault Liability) ባሚቨስጸፔለውት ሐላዋትፔ ለማስወረታ ወቭም ለማስወ ታ መዋዋል ትተማቭ፡ኖል ተተት ቿል።

⇨ ሌላው ለሚሠራው ጎዳፔ (Vicarious Liability) ሐላዋትፔ ቨለበፔ ሰው ቭህ ሌላው ሰው ለሚሰራው ጎዳፔ ሐላዋትፔ ት ቭ ርበፔ አስቀታሞ ለመዋዋል ትተሚኖል በሥ/ብ/ሕ ቁ.2147 (2) ላቭ ተመልክ ል። ለምሳሌ፡- አትታ አስሪ ሠራተቾው ባሚወቹመው ጎዳፔ ላተረሰው ፡ ፔ ካሳ ባመክወል ሐላዋትቱት ለማውረታ ፡ ፔ ጸተረሰበፔ ወ ት ር አስቀታሞ መስማማፔ ትተሚኖል መ ትዘብ ቭናላል።

⇨ ሌላው፣ ጎዳፔ ባቭ ርም ሐላዋትፔት (Strict Liability) በሚመለጸፔ ወተዋፔ ፡ ፔ ቢተርስ ቭህ ጎዳፔ ባቭ ርም ካሳ ባመክወል ቲ ቨለበፔ ሰው ጎዳፔ ባልወቹመበፔ ሀት ካሳ ባመክወል ሐላዋትቱት ለማውረታ ፡ ፔ ጸተረሰበፔ ወ ት ር አስቀስሞ መስማማፔ ትተሚኖል በሥ/ብ/ሕ ቁ.2147 (3) ላቭ ተመልክ ል። ለምሳሌ፡- አትታ ዌብሪካ በዌብሪካው ዙሪቨ ጸሚ ሩ ትዋሪዎኖ ር በዌብሪካው በጹል ምትም ጎዳፔ ሳቭወቹም በዌብሪካው ምክትቨፔ በአካባቢ ትዋሪዎኖ ፡ ፔ ቢተርስ ካሳ ባመክወል ሐላዋትፔት ቀሪ ለማታረ ዌብሪካው ጸአካባቢ ትዋሪዎኖ አስቀታሞ ር መዋዋል ቭናላል።

ለ. ፡ ፔ ጸተረሰ ብ ላ ስለሚተረ ስምምትፔ

፡ ፔ ባተረሰበፔ ወ ት ለ ፡ ቱ ሐላዋ (ተነቨቂ) ባሆት ወ ት በመካጸላ ው ቨለውት ባካሳ ፡ ቭ ወተ መብቾ ሥ/ቤፔ መሄታ ሳቨስወል ው በስምምትፔ ልባፔ ሊሰነ፡ፔ ትተሚኖሉ በሥ/ብ/ሕ ቁ.2148 ላቭ ተመልክ ል።

ጸሥ/ቤፔ ው ክርክሮኖ ልባፔ ባሚቨ ገቧፔ ማለፔም «አማራ ባሙ ፔ መሥኖ ሥርዓፔ (ሕ)» በሥ/ብ/ሕ ፡ አትቀኽ 20 ጸቁ.3307 ምሮ በተመለጸቱፔ ታት ኌኖ ስለ ል ል ስለ ስምምትፔ ባሚተረ ውል መሠረፔ በሥ/ብ/ሥት ሥርዓፔ ሕ ፡ ጸቁ315-319 በተመለጸቱፔ ስለመ ል ል ታት ኌኖ መሠረፔ ስምምትቱ ሊተረ ቭናላል።

አማራ ባሙ ፔ መሥኖ መት ኖ ኽክስ ሐሳብ ዝርዝር ሥርዓቱ በዚህ ሥልነ ራሱ ባኖሽ ክሥለ ፔምህርፔ በመሆት ባተዘ በመሆት ዝርዝሩት ባምትመለጸተው ባቭሆትም ቨሉፔት አማራ ኖ ሲ ስቀምኃ ው

I. ተጸራካሪ ወ ኖት ለማሰማማፔ ባሚተረ ታርታር (Negotiation and Conciliation)

አትታ ሥልፔ ሲሆት ቭህም ተጸራካሪ ወ ኖ በራሳ ው አትሳሽትፔ ወቭም በሌላ ለልተቾ ሦስተቾ ወ ት አማካሪትፔ ሊወቹም ባሚኖል ትው።

II. በሽም ል ማስ ረቅ (Mediation) ሥልፔ ባሚጸ ወትው ተጸራካሪ

ወ ኖ በመካጸላ ው ቨለው ልብኼ ለ ለልተቾ ሦስተቾ ወ ት በማቅረብ ቨህ አስ ራቅ ሸማ ሌ (Mediator) ባተጸራካሪ ወ ኖት ልብኼ አትጎ ሮ በመለባፔ ርቅ ት ቨወርቱ ወቨም ባሚስማሙበፔት ትጎ ብ በማስቀመጎ ባሚጸ ወት ችው::

III. በሸም ል ውሳት መ ላ ል (Arbitration)

ቨህ ሥርዓፔ ባሚጸ ወችው ተጸራካሪ ወ ኖ በስምምትኼ ለሚመርጎፔ ለልተቾ ወ ት ጎ ቨ ው ት በማቅረብ ክርክር ማስረ ው ት በማስማፔ በመ ረሻም ቨህ ለልተቾ ሦስተቾ ወ ት (Arbitrator) ውሳት ባሚሰጎ በፔ ሥርዓፔ ችው:: ባሚሰጎ ውም ውሳት ሕ ት መሠረፔ ቨተረ ወቨም ርፔፅት መሠረፔ ቨተረ ሊሆት ቨኖላል::

በአጎ ቃላቨ ባካሳ ክሥቨ ጎ ቨም ጎ ቱ ጸተረስ ብ ላ ተ ቈ ፒው ለ ጎ ቱ ሐላዋ ባሆችው ወ ት በሚቨተር ጎፔ ስምምትኼ ባካሳ ክሥቨ ጎ ቨቄ ቀሪ ት ፒሆት ወቨም ካሳ ባሚጸወልበፔት ዓቨትኼ ልጹት በተመለጸተ መስማማፔ ትተሚኖሉ በሥ/ብ/ሕ ቁ.2148 ላቨ ተተት ቿል::

3.3.2:- በወት ል ጎ ብ (ክስ) ባካሳ ክሥቨ ባሚጎ ባቅበፔ ክስ ቨላ ው ትባቱኼ

ባወት ል ክስ ጎ ብ ባሥፔሐ ብሔር ክስ ጎ ቨ ባተለቨብ ሁለቱም ጎ ብኖ ራሳ ው ት ኖለው በተለቨብ ሕ ቈኖ መሠረፔ ባሚመሩ መሆ ው ል ክ ችው::

ሆ ም ጸውል ው ስለሚተርስ ሐላዋትኼ በተመለጸተ በሥ/ብ/ሕ ጎ ት ጎ ዊፔ ተ ባር ባተወሰቱ ካሳ ሊቨስጸሥሉ ባሚኖሉ ታር ፒ ኖ በወት ል ሕ ጎም ት ወት ል ጎ ዊፔ ተወስተው ባሚቨስቀጎ ጎ ት ተሆት በሕ ቈታ ላቨ ተመልክ ል::

ስለሆችም አትታ ተ ቈ ፒው ላቨ ባተረሰበፔ ጎ ፔ በወት ል ሊቨስጎ ቨቅ ባሚኖል ጸሆት ባወት ል ክሱም ሥልታ ት ባለው ሥ/ቤፔ ቀርቦ ጸሆት ተ ቈ ፒው ለተረሰበፔ ጎ ፔ ካሳ ት ፒጸወለው ባሥፔሐ ብሔር ክሱት ባወት ል ጎ ብት ለሚመለጸተው ሥ/ቤፔ (ኖሎፔ) በማቅረብ ባካሳ ክሥቨ ጎ ቨቄው ጸወት ል ክሱ ር ተታምሮ ሊ ቨ ት ተሚኖል በወት ል ሕ ጸቁ.101-102 ላቨ ተመልክ ል:: ሂተቱም ባሚመራው በወት ለቾ መቅ ሕ ሥት ሥርዓፔ መሆትም ባተጎ ቀሰ ሊሆት ቨህም በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ ጸቁ.154 ምሮ ባሉፔ ታት ፒሥኖ መሠረፔ ችው::

ባወት ል ፡ ብ ባቀረበለፔ ሥ/ቤፔ ባሥፔሐ ብሔር ባካሳ ክስ ፡ ብት በመቀበል ጸወት ሉ ር አኃምሮ ለማባፔ ባሚናሰው **በወ/መ/ሥ/ሥ/ቁ.155** ላቭ ባተመለጸቱፔ ችካ ቦኖ ትተሆት ፲ዜ ብኖ ችው።

⇨ ጸወት ል ክሱ ር ተኃምሮ አትታ ባካሳ ክሥቭ ባሚነ ባቅበፔ ክስ ቀርቦ ጸሆት ቭህ ባወት ል ሥ/ቤፔ በወት ል ፡ ብ ተጸሳሹት ችካ ካተረ ው ባካሳ ፡ ብት ማባፔ በማቋረነ ካሳ ነ ቨቂው ባካሳ ክሱት ሥልኃት ባለው ሥ/ቤፔ ማቅረብ ትተሚናል ሥ/ቤቱ መት ር ት ለበፔ **በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.158** ላቭ ተመልክ ል።

ስለሆችም ባካሳ ክሥቭ በሚነ ባቅበፔ ፡ ቭ ባወት ል ክስ ቀርቦ ጸሆት ባካሳ ክሱም በዚሁ ባወት ል ፡ ቭ በቀረበው ሥ/ቤፔ ናሎፔ በማቅረብ ፡ ብ ተኃምሮ ት፲ ቭ ባማታረ አማራ በወት ል ሕ ፡ ላቭ ባተተት በመሆት ባካሳ ክሥቭት ብኖ በሚመለጸፔ ሊቀርብ ባሚናለውት ክስ ማስቀረፔ ትተሚናል መ ትዘብ ቭናላል።

⇨ ሌላው በወት ል ባክስ ፡ ቭ በካሳ ክሥቭ ክስ መካጸል ቨለው ትባቹፔ በሥ/ብ/ሕ **ቁ.2149** ባተመለጸተው ችው። በዚህ ታት ፯ መሠረፔ አትታ ሰው ባወኹመው ባነ ዊፔ ታር፲ፔ በወት ል ቨስነ ቭቀዋል በሚል ክስ ቀርቦ ተጸሳሸ በችካ ጸተሰ በፔ ወቭም ነ ዊቱ በወት ል አቨስጸስስም በማለፔ ባተወሰት መሆት፣ አነ ዊውት በሥፔሐ ብሔር ጸመነ ባቅ ትተማቨታችው በሥፔሐ ብሔር በጹል ነ ዊተቾ ችው በሚል ሊወረታብፔ ለተ ፡ ፲ው ካሳ ት፲ጸሥል ሊወስትበፔ ትተሚናል መ ትዘብ ቭናላል።

መልመ III

1. በሥ/ብሔር ሕ ቁ.2144 መሠረፔ ባተ ፡ ፲ውት ወራሾኖ በተ ፡ ፲ው ላቭ ለተረሰበፔ ፡ ፔ ካሳ ባመነ ባቅ መብፔ ት ላ ው ተመልክ ል። ወራሾኖ ባሚነ ቭቁፔ ካሳ በተ ፡ ፲ውት ላቭ ለተረሰው ልኽ ፡ ፔ ሲሆት መነ ባቅ ባሚናሉፔ በተ ፡ ፲ው ላቭ ለተረሱ ፡ ኖ (Present Damage) ብኖ ችው? ወቭትስ በተ ፡ ፲ው ላቭ ወተዋፔ ሊተርስ ባሚናለውት (Future Damage) ፡ ፔ ምር ችው። ቭብራራ!
2. አትታ ሥ/ቤፔ በወሰችው ባካሳ ፡ ቭ ክስ ባካሳ መነ ትት አስመልክ ቅሬ ቨለው ወ ት ለበላቭ ሥ/ቤፔ ቭ ባፖ ሊቨቀርብበፔ ባሚናልባ ውት ምክንቨ ኖ በሥ/ብ/ሕ ፡ መሠረፔ በምሳሌ በማስተ ዎ አብራራ።

3. አትታ ሰው በሌላ ሰው ላቭ ጎ ዌፔ ወዅሚል በማለፔ ፦ ብ በወት ል ሊቨስጎ ቭቅ ቭኖግል በሚል ባወት ል ክስ ቀረቦበፔ ቢሆት ባወት ል ፦ ብት ባተመለጸተው ሥ/ቤፔ ተጸሳሹት በቾካ ቨሰ በተው ቢሆትም፣ ተጸሳሹ በሥ/ብሔር ተጸሶ ካሳ ት ፈጸምል ሊወሰትበፔ ትተሚኖል በሥ/ብ/ሕ ቁ. 2149 ተተት ፷፩።

ትር ት ተጸሳሽ በቀረበበፔ ባወት ል ክስ ጎ ዌተቾ ተብሎ ተወሰ በፔ ቅኃ ፔም ባተኃ ለበፔ ቢሆት በትሩ ተ ፦ ፣ ባሆችው ወ ት ቭህት ባወት ል ውሳት መሠረፔ በማታረ አጎ ዋው ካሳ ት ፈጸምለው ባካሳ ክስ ቨቀረበበፔ ቢሆት፣ ቭህ ባካሳ ክስ ባቀረበለፔ ሥ/ቤፔ ፦ ብት አቭ በመ ረሻም ተጸሳሹ ባወዅመው ጎ ዌፔ ባለም በወት ል ፦ ቭ ተጸሳሹ ጎ ዌተቾ መባሉ አ ባብትፔ ባለም በሚል ካሳ ሊጸወል አቭ ባም በማለፔ ባካሳ ክስ ባቀረበለፔ ሥ/ቤፔ ለመወሰት ቭኖግል? አብራራ።

4. በዚህ በሁለተቾው ክምለ ፔምህርፔ መ ረሻ ላቭ በሥ/ቤፔ ውሳት ቨ ዠፑ ባካሳ ክስ ፦ ብኖ ተቨቭዘው ቀርበዋል። ቨት ትቱት ፦ ቭ አሳጎ ረው በመዅሥ በ ፦ ብቷ ባተሉፔት ብ ኖ በመለባፔ ወቭም ለ ፦ ብ ብጎ ሊሆት በተ ባ ክር ባሚሉፔት በመለባፔ ሥ/ቤቱ ፦ ብት ለመወሰት መሠረፔ ቨተረ ውት ባሕ ታት ፈሥኖ አ ባብትፔ በመመርመር ጸአጎ ቃላብ ጸውል ው ስለሚተርስ ሐላዋትፔ ሕ አትዂር ማብራሪቨ አስተቨባፔ ቨቅርቡ።